

## İslamofobi Oluşturmada Hz. Peygamber'e yapılan Atıflar

Recep TUZCU\*

### Özet:

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte uluslararası politika önemli değişimlere sahne olurken İslam, komünizm yerine en önemli düşman olarak ikame edilerek, Medeniyetler Çatışması tezi, Batı ile Müslümanlar arasında çatışmayı savunan en önemli araçlardan biri olarak kullanıldı. Günümüzde Batı'da ve dünyanın diğer bölgelerinde oluşan İslamofobi ve yapılan analizler bu konuyu daha da önemli hale getirmiştir. Batılı müsteşrikler Hz. Muhammed'in peygamber olmadığı ve İslam'ı kılıçla yaydığını iddia etmekte onu terörist, şiddet yanlısı ve şehvet düşkünü olarak resmetmektedirler. Bu iddialarında bazı Kur'an ayetlerine ve hadislere atıfla onu eleştirmektedirler. Atıf yaptıkları ayet ve hadisleri, tikel yöntemle ve lafzi yoruma tabi tuttukları görülür. Ayrıca tarihi bağlam ve kültür kodları farkı dikkate alınmadan bu yorumlara dayanarak Hz. Peygamber'e eleştiriler yöneltildiği söylenebilir.

**Anahtar Kelimeler:** İslamofobia, Hadis, Peygamber, Terör, Kadın.

## Creation of Islamophobia References to the Prophet

### Abstract:

The end of the Cold War has included major changes in international politics and Islam has rapidly replaced "communism" in the role of principal enemy of the Western world. The Clash of Civilizations theory has been used as one of the main instruments of the conflict between Islam and Western world. Nowadays in the West and the other parts of the world, Islamophobic sentiments and analyses made the matter more important. The Western Orientalists alleged that Muhammad did not have as a prophet and that he had Islam with a sword. The West depicts Muhammad, terrorist, pro-violent and lustful. The verses and hadiths cited in this regard seem to have been subjected to specific methods and literal interpretations. In addition to, it can be said that criticisms are directed towards the Prophet without regard to historical context and different of cultural code.

**Keywords:** Islamophobia, Hadith, Prophet, Terrorism, Women.

---

\* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, KONYA, recep.tuzcu@selcuk.edu.tr.

## İslamofobi

İslamofobi<sup>1</sup>, “İslam” ve “fobi” kelimelerinin yan yana gelmesi ile aslında İslam'ın yaratmadığı, İslam'dan kaynaklanmayan bir korkuya, başka bir deyişle, “yaratılmış” ya da “icat edilmiş” bir korkuya işaret etmektedir. İslamofobi genel olarak: İslam ve/veya Müslümanlara karşı kin, nefret veya düşmanlık besleme veya onlara güvenmeme, onlardan şüphe duyma, İslam'dan korkma şeklinde tanımlanabilir. Genellikle İslam dairesinin dışında kalan insanların, İslam hakkında duyduklarından icat edilmiş bu korkunun temelinde ise çok daha basit ve temel bir “öteki” korkusunun yeniden ve yeni biçimler altında üretilmiş olması yatmaktadır. Bu durum Batı toplumlarında gayrimüslimlerin, İslam karşısındaki korku, nefret, kınama, küçümseme gibi tutumlarını dile getirmektedir. Bu duyguların temelinde aile, sosyal çevre, eğitim ve medya gibi kurumlar aracılığıyla aktarılan ve yeniden üretilen tarihsel ve kültürel önyargılar yatmaktadır. Bu durumda İslamofobinin iki boyutunu birbirinden ayırt etmek mümkündür: Tutum, kanaat ve davranışlarda görünür hale gelen “güncel” boyutu (güncel İslamofobi olarak adlandırılabilir) ve ikincisi bu görünür olguları besleyen tarihsel ve kültürel kaynaklar yönü. Bu boyutu da ön yargılar ve basmakalıp yargılar olarak adlandırılabilir.<sup>2</sup>

İslamofobi, ilk olarak baskısı Eylül 1988'de İngiltere'de basılan *Şeytan Ayetleri* (*Satanic Verses*) kitabının bir bölümünde Hz. Muhammed'in içinde bulunduğu pagan toplumun desteğini almak için Kur'an'ı Kerim'e şeytan tarafından putlara övgü karıştırdığı iddiasında bulunan Selman Rüşdi için de kullanıldı. Selman Rüşdi'ye İngiltere'de kraliçe II. Elizabeth tarafından şövalyelik unvanı verilmesi İran tarafında açık bir İslamofobi olarak ifade edildi. Humeyni Hint asıllı İngiliz yazar hakkında ölüm fetvası verdi. Bu kitabı ilk olarak İran'da Humeyni yasakladı ve arkasından birçok İslam ülkesinde yasaklandı.<sup>3</sup> İslamofobi kavramı ilk olarak 1979'da İran devriminden sonra, rehineler krizi, İranlı İslamcılar tarafından kapanmayı reddeden kadınları “kötü Müslümanlar” olarak tanımlamak amacıyla” kullanıldı. Bu kadınların ‘İslamofobi’ oluşturmakla suçlandıkları basında yer aldı. Fourest ve Venner'in iddialarına göre, Salman Rüşdü olayı ile beraber 1989'da medyaya yansıyan kitap yakma olayları ile bu kavram tekrar gündeme getirildi.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> İslamofobi olarak adlandırılan bu İslam karşıtlığı, İslam kelimesine phobia kelimesi eklenerek türetilmiştir. Yunan mitolojisinde dehşet ve korku tanrısı olarak bilinen “phobos” kelimesinden türetilen fobi (phobie veya phobia) genel olarak korkuyu ifade etmekte ve eklendiği kelimelere korku anlamı yüklemektedir. Fobi veya fobia, normal koşullarda korkulmayacak belli bir durum ya da nesne karşısında ortaya çıkan olağan dışı korku halini anlatmaktadır. Bk. Orhan Öztürk, *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, 1. Baskı, 1992, s. 241.

<sup>2</sup> Kadir Canatan ve Özcan Hıdır, (eds.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Ankara, Eski Yeni Yayınları, 1. Basım, 2007, s. 42.

<sup>3</sup> By Lawrence Pollard *Satanic Verses' polarising untruths*. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/7889974.stm> (3.10.2017); bk. Hilal Barın, *Tedirgin Nefret İslamofobi*, İstanbul, Tezkire yayıncılık, 1. Baskı, 2016, s. 134.

<sup>4</sup> Caroline Fourest ve Fiammetta Venner, “Islamophobia?”, *Prochoix*, No: 26-27, Paris, Automne Hiver, 2003, s. 28; Christopher Allen, *Islamophobia*, England, Ashgate Publishing Limited, 2010, s. 9.

### İslafomofobinin Tarihi

Müşriklerin ve ehli kitabın, yaşadığı dönemde Hz. Peygamber'e sihirbaz,<sup>5</sup> kâhin, çocuklarını anne ve babalarının dininden döndüren Sabî<sup>6</sup> ve sahte Peygamber<sup>7</sup> şeklindeki eleştirileri de<sup>8</sup> insanları Hz. Peygamber'den getirdiği İslam dininden uzak tutmak gayesi taşımaktadır. Müşrikler Hz. Peygamber'i değil ona gelen vahyi reddederken, Allah Kur'an'ın, Kerim bir elçinin (Cebrail'in) sözü olduğunu ifade etmektedir.<sup>9</sup> Kur'an buna karşılık müşriklere karşı meydan okumuş "Kulumuza indirdiğimizde (Hz. Peygamber'e indirilende) şüpheniz varsa Kur'an'ın, on suresinin ve hatta bir suresinin benzerini getirin<sup>10</sup> diyerek müşrikleri susturmuştur.

VIII. Yüzyılda İslam karşıtı görüşlerini kaleme alan Şamlı St. John'un (Yuhanna ed-Dımaşkı) Hz. Peygamber'i "yalancı" bir peygamber olarak nitelemekte, Muhammed'in Eski ve Yeni Ahid hakkında kısmen mâlûmatı bulunduğunu, hatta Ariusçu bir rahipten ders aldığını, Kur'an'ı kutsal kitap diye takdim ettiğini ve bazı "gülünç" kurallar koyduğunu, dindar görünerek halkın güvenini kazandığını iddia etmektedir. İslâm'ın Tanrı ve Mesih'le ilgili görüşlerini ele almakta, İsa'nın ulûhiyetinin bu din tarafından reddedildiğini söylemekte, Muhammed'in peygamberliğini ispatlayacak bir delilin bulunmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca Kur'an'ın vahyediliş tarzını, Müslümanların Hristiyanları müşrik olarak nitelemelerini, haça taptıklarını ileri sürmelerini ve onların Kâbe'yi tazimlerini tenkit etmekte, bazı Kur'an surelerine de eleştiriler yöneltilmektedir. Bu bağlamda Nisâ süresinde yer alan çok kadınla evliliğe dair hükmü ve boşamanın erkeğe ait oluşunu zikretmekte, Zeyd-Zeyneb olayını aktarmakta, bu konuda da Hz. Peygamber'i suçlamaktadır."<sup>11</sup> İslam dünyası için "Batı", iki asırlık olgudur. XI. ya da XVI. Yüzyılda İslam coğrafyasında yaşayan bir aydın yahut sanatçı için "Batı" diye bir şey yoktur. Ed-Dımaşkı'nın bu iddiaları ile iki binli yıllarda Amerikalı Evangelist Jerry Falwell'in "Hz. Peygamber'in terörist" olduğunu söylemesi arasında göz ardı edemeyeceğimiz bir süreklilik olduğu görülür. İslâm dünyasının Batı algısına baktığımızda da benzer sorunlarla karşılaşılmaktadır.<sup>12</sup>

İslamofobi, 19. Ve 20. yüzyıla geldiğimizde, antropoloji, sosyoloji ve benzeri ilim dallarının ortaya çıkışı ile kurumsallaştı ve akademik bir hüviyet kazandı.

<sup>5</sup> İsrâ 17/47.

<sup>6</sup> Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *Mu'cemul-Kebir*, thk. Hamdi b. Abdilmecid es-selefi, Musul, Mektebetü'l-Ülûm ve'l-Hikem, 2. Baskı, 1983, V/61.

<sup>7</sup> Enbiya 21/7; Zuhuf 43/90-94.

<sup>8</sup> Tur 52/29; Hakka 69/41-42; Ebû Leheb, dışarıdan onu soranlara Hz. Muhammed'e inanmasın diye Sabîi, Şair, Sahir, Mecnun derdi, bk. Taberânî, *Mucemu'l-Kebir*, I, 266.

<sup>9</sup> Hakka 69/ 40.

<sup>10</sup> Bakara 2/23; İsrâ 17/88; Hûd 11/13; Yûnus 10/38.

<sup>11</sup> Harman, Ömer Faruk, "Yuhannâ Ed-Dımaşkı", DİA, İstanbul, İSAM, 2013, XXXIII/581.

<sup>12</sup> Karen Armstrong, *İslam*, Modern Library, USA, 2000, s. 141; *İslam*, (Çev. Selim Yeniçeri), İstanbul: Koridor Yay., 2008, s. 161.

İslam'ın sosyal hayatını belirleyen Hz. Peygamber'i ve sözlerini<sup>13</sup> değersizleştirme gayretine düşen oryantalistler çalışmalarına hız verdiler. Cambridge Üniversitesi Arap Dili Kürsüsü Kurucusu Oryantalizmin hedefi için şöyle demektedir: "Asıl amacımız, Doğu ülkeleri ile olan ticaretimiz aracılığı ile krala ve devlete yararlı bir hizmet sunmak, kilisenin sınırlarını genişletmek ve şu anda karanlıklar içerisinde yaşayan insanları Hristiyanlığa davet etmek sureti ile Allah'ın şanını yüceltmektir."<sup>14</sup> Son iki yüzyılda hadis tarihi, hadis usulü, hadis literatürü konularında 60 bin akademik çalışma yaptılar. Ignaz Goldziher (ö. 1921), Reinhart Dozy (ö. 1883) Alois Sprenger (ö. 1893), William Muir (ö. 1905), Leon Caetani (ö. 1935), Arent Jan Wensinck (ö. 1939), Snouck Hurgronje (ö. 1940), Arthur John Arberry (ö. 1969), Hamilton A. R. Gibb (ö. 1971) gibi birçok oryantalist hadisle ilgili çalışmalar ortaya koydu. Alfred Von Kremer (ö. 1889), Aloys Sprenger (ö. 1893) ve Ignaz Goldziher (ö. 1921) şüpheciliği açık ve net bir şekilde geliştirerek hadisleri sıhhatlerinin güvenilirliği açısından önyargılı bir şekilde tenkide tabi tutmaktadırlar. Hz. Peygamber ve hadisleri değersizleştirme çabasının altındaki durumu John Voll şöyle itiraf etmektedir: "Hadis külliyatının çizdiği şekliyle sünnet, İslam'ın değişimlere karşı kullanılan en büyük mukavemet gücüydü. Bu sebeple son dönemde "militan, aktivist ve fundamentalist" hareketlerin bütün İslam dünyasında gerçekleştirmek istedikleri toplumsal-ahlakî yeniden inşa etmelerinde en temel zemini Hz. Peygamber'in hadisleri ve hadis ilmi ile meşguliyet oluşturmaktaydı. Farklı coğrafyalarda yaşayan Müslümanlar arasındaki kültür birliği ortak hayat tarzını sağlayan yegâne şey Hz. Peygamber'in sünnetiydi. Bu durum, oryantalistler için hadis araştırmaları yapmayı zorunlu hale getirmiştir."<sup>15</sup>

Oryantalist çalışma hadisler konusundaki şüphecilik etkilerini, ilk olarak Hindistan ve Mısır'da gösterdi. Hindistan'da İngilizlerin Sir ünvanı verdiği Seyyid Ahmed Han (ö. 1316/1898), Seyyid Emir Ali (ö. 1347/1928), Abdullah Çakrâlevi (ö. 1914) ve Fazlurrahman (ö. 1409/1988) bu hareketin öncüleri sayılmaktadır. Hindistan'da oryantalistlerle yakın ilişki içerisinde bulunan Seyyid Ahmed Han, birer misyoner olan William Muir ve Alois Sprenger gibi oryantalistlerle bir araya gelme fırsatını bularak batılı ilmî araştırma tekniklerinden etkilendi. Mısır'da Reşid Rıza (ö. 1354/1935), Muhammed Tevfik Sıdkî (ö.1920)'nin *el-Menar* dergisindeki "İslam Huve'l-Kuran Vahdehu" makalesi Mısır'da büyük yankı uyandırdı. Seyyid Ahmed Han, Ahmed Emin (ö.1954) ve Taha Hüseyin (ö.1956) ile Kur'an İslam'ını savunan günümüz sünnet inkârcılarının da ortak söylem ve iddialarını şöylece özetleyebiliriz.

<sup>13</sup> İslâm dininin köklü bir gelenek oluşturmasının hadislerle dayandığını vurgulamaktadır. Bk. Wensinck, "The importance of Tradition for the Study of Islam"; Margoliouth, "On Moslem Tradition" makalelerine bakınız.

<sup>14</sup> Said, Edward, *Oryantalizm*, (çev. Nezih Uzel), İstanbul 1998, s. 280-306, 365-366.

<sup>15</sup> Oryantalistleri hadis araştırmalarına sevk eden faktörler hakkında geniş bilgi için bk. Mehmet Görmez, *Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler*, *İslamiyât* III (2000) sy. 1, s. 12-30.

1-Hz. Peygambere itaati emreden ayetler Kur'an'la sınırlıdır.

2-Sünnet geçici değişken ve başlangıç niteliği taşımaktadır.

3-Hz. Peygamber'in sünnetine uymak ihtiyaridir.

4-Hz. Peygamber'e isnad edilen az miktarda sahih hadis vardır.

Bütün bu çabaların hedefinde Hz. Peygamber ve İslam medeniyetinin değersizleştirilmesi bulunmaktadır. Oryantalistlerin iddiası, Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarının günümüze çoğunun ulaşmadığı, ulaşıya da içtihatları iptidai ve ihtiyari olduğudur. Hz. Peygamber ve Müslümanların ortak yaşamını tesis eden sünneti devreden çıkarılabilirse istedikleri içtihadı yapmanın önü açılacak, İslam birliği de sonsuza kadar hayal olacaktır.

Doğu -Batı veya İslam -Hıristiyan dünyası arasındaki çelişkilerin karşılıklı bazı siyasi güçler eliyle dini olmaktan çok ekonomik sebeplerle devam ettirildiğini görmekteyiz. Amerikalı düşünce kuruluşları ve medya organları yeni bir düşman arayışına girerken, Batı ile İslam uygarlıklarını karşı karşıya getiren Amerikalı siyaset bilimci Samuel Huntington'ın Medeniyetler Çatışması tezi kabul görmüştür. İslam, yıkılan komünist bloğun yerine, Batı uygarlığına karşıt olarak yerleştirildi ve bunu destekleyecek fikirler üretilmeye başlandı. Huntington'a göre gelecekte medeniyetler arası bir savaş olacaktı. Batı'ya özgü bir toplumsal kültürel, felsefi ilkeler ve değerler; "demokrasi", "hukuk devleti", "insan hakları", "halk egemenliği" ve "laiklik" gibi aydınlanma ilkeleri Batı medeniyetine aittir.<sup>16</sup> Samuel Huntington'ın *Medeniyetler Çatışması* tezi ile Francis Fukuyama'nın *Tarihin Sonu* gibi tezleri ve çalışmaları bu çelişkilere teorik malzeme sağlamakta ve hatta entelektüel dünyada terör eylemlerine zemin hazırlayarak teröre bir tür meşruluk ve saygınlık sağlamaktadır.<sup>17</sup>

İslam korkusu oluşturmada 11 Eylül 2001 tarihi oldukça önemlidir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'de artmaya başlayan Müslüman karşıtlığı, Almanya, Avusturya, İngiltere, Hollanda ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinde de giderek yayılmıştır. İslamofobi kavramının bu olaydan sonra daha çok kullanıldığı söylenebilir. ABD eski Başkanı George Bush'un yeni bir Haçlı seferinden söz ederek dünyayı kendi yanlarında ve karşılarında yer alanlar şeklinde ikiye ayırması da Medeniyetler Çatışması tezinin resmi olarak kabulü ve bizzat bir devlet başkanı tarafından ilanı anlamına gelmiyor muydu? 11 Eylül 2001'de Amerika terörizmle

<sup>16</sup> Zbigniew Berzezinski, *Tercih, Küresel Hâkimiyet mi? Küresel Liderlik mi?*, çev. Cem Küçük, İstanbul, İnkılâp Yayınevi, 2. Baskı, 2005, s.14; Samuel Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Yeni Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, çev. Mehmet Turhan ve Cem Soydemir, İstanbul, Okyanus Yayınları, 2006, s. 237-268.

<sup>17</sup> Fulya Atacan, "Radikal İslam'ın Küresel Bir Tehdit'e Dönüşüm Süreci: Afganistan Deneyimi", *YDU Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Volume I Sayı/Number 1 Nisan/April 2008, s. 35-52.

vurulduğunda, İngilizler ve dünyanın pek çok ülkesi, Amerikan'ın küresel terörizme karşı savaş ilan etmesini hızla kabul ederek desteklemiştir.<sup>18</sup>

11 Eylül korkusunda öne çıkarılan, İslam dini ile terörün ayrılmaz bir bütünlük oluşturduğudur. Bu anlamda Hz. Muhammed'in şahsiyeti ile ilgili olumsuz birtakım kanaatlerin de basın ve yayında artan bir sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Her ne kadar İslamofobi söylemlerinin daha çok terör ve şiddet konusu ile özdeşleştirilmesi yönünde bir izlenim varsa da Batıda söylemlerin sırf şiddetten ibaret kalmayıp, başka boyutlar taşıdıkları hususu gözden kaçmamaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'in Usame b. Ladin suretinde bir bombacı şeklinde karikatürize edilme girişimleri yanında kadınlara ilgisi noktasında ortaya konulan tabloda İslamofobi amaçlanmaktaydı. Bu noktada onun şehvetperest bir kadın düşmanı ve kadınlar hakkında en olumsuz kanaatlerin sahibi olduğu ithamı ve karalama kampanyası yapıldı.

Almanya'da ise İslamofobi'nin sorumlusu yüzde 80 oranında medyadır. Özellikle Der Spiegel dergisi Almanya'da seviyeli geçinip önemli yanlışlar yaparak, İslam ülkelerinden gelmiş olanları, ayırım yapmadan teröristle aynı kefeye koydu. Medyada, 'İslami terör' kavramı sık sık kullanılarak bununla herkes aynı kefeye konulmuş oluyordu.<sup>19</sup> 1997 raporda da İslâm'ın dominant temsilinde üç başlık öne çıkmaktadır: Cinsiyet ayrımcılığı, sokak çeteleri ve terörist/aşırı uç gruplar.<sup>20</sup> "İslam kültürleri yeknesak, tek tip ve dolayısıyla değişime kapalıdır" ve "İslam tehlikeli ve tehditkârdır"<sup>21</sup> görüşlerinin hala baskın bir şekilde devam ettiği ortaya konulmaktadır. Müslüman karşıtlığının ırkçı bir söylem oluşturmadığı kanısı da her iki raporun yazıldığı tarihte geçerliliğini sürdürmektedir.<sup>22</sup>

Müslümanları kötü göstermenin, İslam ve Peygamber'inden uzak tutabilmenin diğer önemli yolu olarak çağımızın dijital oyunlarını kullanmaktadırlar. Her gün milyonlarca kişi tarafından oynanan dijital oyunlardaki İslam karşıtı ses, görsel ve karaktere vurgu yapılan oyunların en popüler olanları şunlardır. *Resident Evil*: Milyonlarca kullanıcısı olan oyunda Hz. Muhammed'in mezarının kapısı, düşmanların ordular halinde geldiği kötülüğün kaos ortamının kaynağı olarak lanse ediliyor. *Counter Strike*: Dünyaca ünlü asker terörist çatışmasına dayalı keskin nişancı oyunu Counter Strike'ta teröristler yaralanırken ya da ölürken 'Allahu Ekber' ve 'La ilahe illallah' çığlıkları atıyor. İslam dünyasının yoğun tepkisi üzerine oyun kurucular tarafından oyuna güncelleme getirilerek ses

<sup>18</sup> Berzezinski, "Tercih, Küresel Hâkimiyet mi? Küresel Liderlik mi?", s. 13-14, 178.

<sup>19</sup> Cihan haber Ajansı "Medya İslamofobiyi Körüklüyor" <https://www.uhim.org/medya-islamofobiyi-korukluyor.html> (2.10.2017)

<sup>20</sup> Runnymede Trust, *The New Muslims*, London, 2013, s. 6.

[https://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/Runnymede\\_The\\_New\\_Muslims\\_Perspective.pdf](https://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/Runnymede_The_New_Muslims_Perspective.pdf) (6.10.2017).

<sup>21</sup> Runnymede Trust, *Islamofobia: a challenge for us all*, Great Britain, 1997, s. 4.

<sup>22</sup> Runnymede Trust, *The New Muslims*, London, s.6; Runnymede Trust, *Islamofobia: a challenge for us all*, s. 4.

efektleri oyundan çıkarıldı. *Muslim Massacre*: Oyun çarşafli kadınlar ve sakallı adamları öldürme üzerine kuruludur. Oyun sonunda Hz. Muhammed'in öldürülmesi isteniyor."<sup>23</sup>

Bu oyunların, Hz. Peygamber'e ve İslam'a karşı bir ön yargı; korku, kin ve nefret uyandırdığı aşikârdır. Bu yapılanların Avrupa ve Amerika'da Hıristiyanlar arasında hızla yayılan İslam'ı önlemek ve Hz. Peygamber'i kötölemek hedefi güdüldüğü açıktır.

Bu algıyı destekleyen son dönemde İslam adıyla ortaya çıkan DAESH gibi terör grupları da Avrupa ve ABD gibi ülkelerin desteklemesi de manidardır. Örneğin Irak'ın işgalinden sonra neşet ettirilen DAESH militanları ABD'li gazeteci James Foley'in hunharca kafasının vücudundan ayırması ve bunun video ile dünyaya yayınlanması ile dünyada en tanınan bir terör örgütü haline gelmiştir.<sup>24</sup> Bu görüntülerin İslam karşıtlığını Avrupa'da arttırdığı açıktır. – 7 Ocak 2015 – Charlie Hebdo saldırılarında 12 ölü –13 Kasım 2015– Paris saldırılarında 130 ölü olması üzerine Fransa Başbakan'ı Manuel Valls bir televizyon programında yaptığı açıklamada şu sözleri kullanmıştır: "Fransızlara söylemek istediğim, 'savaştayız'. (...) Evet, savaştayız ve eyleme geçip bu cihatçı düşmanları vuracağız, onları Fransa'da, Avrupa'da, Suriye'de ve Irak'ta yok etmek için. (...) Bu savaşı kazanacağız." Başbakan'ın bu sert tavırları Fransa'nın günlük işleyişine de yansdı elbette, tüm ülkede özel hal ilan edildi, sokaklarda askerler çoğaldı ve denetimler en üst safhaya çıktı. Müslüman derneklere polis tarafından baskınlar düzenlendi ve dolaylı yollardan Müslümanlar hedef olarak gösterildi.<sup>25</sup> Avrupa'daki ırkçı Slavoj Zizek, bu olaylardan hemen sonra Suriyeli mülteci krizini DAESH ile ilişkilendirerek Avrupalılara yaptığı çağrıda serbest dolaşım konusunda şu görüşleri dile getirmiştir: "Kökten Müslümanlar, İslam'a küfrü ve lezbiyeni çekilmez ve pervasız karikatürü katlanamaz bulurken biz de bunu özgürlüklerimizden sayıyoruz. Geleneksel Fransız yurttaşları olarak çarşafa bürünmüş bir kadını Fransız kimliğine saldırı kabul ederek sessiz kalmayı imkânsız buluyoruz. Bu eğilimi gemlemek için iki şeyi yapmak zorunludur. Grup baskısına karşı bireysel özgürlüğün korunması için bu normların Avrupa merkezci görüneceğinden korkmaksızın normlar kümesi ortaya koymak ve hukuki olarak bunları uygulamak gerekir." demektedir.<sup>26</sup> Avrupa'da 2013 tarihli yayınlanan raporda Müslüman karşıtı tutumun artmakta olduğu belirtilmektedir.<sup>27</sup> İslamofobik olayların bildirildiği bir telefon yardım hattına 12 aylık süreç içinde rapor edilen fiziksel saldırıların %58'inin Müslüman

<sup>23</sup> Dijital oyunlarda "İslamofobi" tehlikesi -infografik- Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/dijital-oyunlarda-islamofobi-tehlikesi/660381>. (5.10.2017).

<sup>24</sup> Barn, Tedirgin Nefret, s. 225.

<sup>25</sup> Bk. Sümeyye Gedikoğlu, "İslamofobia", Kamuda Sosyal Politika, sayı: 34, Ocak-Şubat Mart-2016, s. 72.

<sup>26</sup> Slavoj Zizek, *In the wake of Paris Attacks The left Must Embrace Its Radical Western Roots*, <http://inthesetimes.com/article/18605/breaking-the-taboos-in-the-wake-of-paris-attacks-the-left-must-embrace-its> (2.10.2017)

<sup>27</sup> Trust, *The New Muslims*, London, s. 15.

kadınlara karşı gerçekleştirildiği açıklanmaktadır. Batının bu saldırılarının büyük bir kısmının hedefinde, Hz. Peygamber vardır. İslam Peygamberi hakkında şiddet yanlısı, şehvetperest ve sahte peygamber olduğu iddiaları öne çıkmaktadır.<sup>28</sup> Oryantalistlere göre Muhammed'in kendi amacı için yarattığı dininde şiddet ve cinsellik ön plandadır ve bu dine inananlar da kaçınılmaz olarak aynı şekilde davranmaktadır. İslam, saldırganlık ve savaş üzerine kurulu, bu temelde yayılan ve çok eşliliğe, eşcinselliğe ve genel cinsellik gevşekliliğe izin veren bir din biçiminde tasvir edilmektedir. İslam'ın, Müslüman olmayan herkesin vahşice öldürüleceği ya da köleleştireceği bir 'kutsal savaş' fikri yarattığı ve cenneti cinsel tutku ve zevklerden oluşan bir bahçe olarak tanımladığı iddia edilmektedir.<sup>29</sup>

Daniel'in yukardaki beyanı esas alındığında Hz. Peygamber'e atfettiği iddialarını üç başlıkta ifade edebiliriz:

1. Hz. Muhammed sahte bir peygamber ve İslam'ın, Hıristiyanlığın batıl bir mezhebi olduğu iddiası.
2. İslam'ın şiddet ve terör dini olduğu iddiası.
3. Şehvetine düşkün biri olduğu yönündeki iddiası

#### a. Sahte Peygamber Algısı

Hz. Peygamber'e yöneltilen eleştirilerin başında yukarıda zikrettiğimiz Yuhanna ed-Dimeşkî'nin Hz. Muhammed'in sahte peygamber olduğu, Eski ve Yeni Ahid hakkında kısmen mâlûmat sahibi olduğu ve hatta Ariusçu bir rahipten ders aldığı, Kur'an'ı kutsal kitap diye takdim ettiği şeklindeki iddiaları St. Thomas Aquinas,<sup>30</sup> Leone Caetani (ö. 1935),<sup>31</sup> Cardini Franko<sup>32</sup> ve Emile Dermanghem (ö. 1971) gibi oryantalistler tarafından çeşitli tonlarda tekrarlanmaktadır.

Kur'an, Hz. İsa'nın Hz. Peygamber'i müjdelediğini dile getirmekte ve Hz. İsa'nın nübüvvetine yönelik delilini de Yahudilerin kabul etmediklerini, sihir dediklerini ifade etmektedir.<sup>33</sup> Hz. Peygamber'den delil istediklerinde daha önce insanların mucizeleri sihir diyerek reddettiğini dile getirerek Mekke müşriklerin bu isteğini reddetmektedir. Vahiy ve nübüvvet konusunda şüphesi olanlara, Kur'an, bir mucize olduğunu, Kur'an'ın bir benzerini getirme konusunda insan ve

<sup>28</sup> Norman Daniel, *The Arabs and Medieval Europe*, London: Longman, 1975, s. 109, 220, 229, 314-17.

<sup>29</sup> Norman Daniel, *Islam and the West: The Making of the Image*, Edinburgh: Edinburg University Press, 1960, s. 123-125, 136-154.

<sup>30</sup> Montgomery Watt, *İslam'ın Avrupaya Tesiri*, (Çev. Hilmi Yavuz), İstanbul, Boğaziçi yayınları, 1986, s. 82.

<sup>31</sup> Leone Caetani, *Maometta profeta d'Arabia*, Roma 1910, , I, 7, 156-157, II, 61, 76, 77; *İslâm Tarihi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924-27, I, 310-322, 374-379bk. Mahmut H. Şakiroğlu, "Caetani, Leon" *DİA*, VI, 545.

<sup>32</sup> Cardini, Franko, *Avrupa ve İslam*, (Çev. Gürol Koca) İstanbul, Literatür Yayınları, 2004, s. 175.

<sup>33</sup> Saf 61/6.



cinlerden yardım almalarını teklif etmektedir. İncillerde ve özellikle Yuhanna İncilinde dört yerde Paraklit'in geleceği zikredilmektedir:<sup>34</sup> Yuhanna İncilinin Bab 16, 13. ayetinde zikredilen bilgilerle Necm Suresinin üçüncü ve dördüncü ayetleri tamamen örtüşmektedir: "O, kendi arzusuna göre konuşmaz. Onun konuşması, (Allah tarafından) kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir." İslam Peygamberi Muhammed (sav)'in isimlerinden biri olan Ahmed de "övlümüş" anlamına gelmektedir. Bu nedenle bazı İslam âlimlerince Parakletos sözcüğü Periklutos ile aynı sözcüktür ve Ahmed ile anlam olarak örtüşmektedir.<sup>35</sup> Barnaba incilinde de Hz. İsa benden önce yaratılmış ve benden sonra gelecek ve inancı (dini) son bulmasını diye gerçeğin sözlerini getirecek olan Allah'ın Elçisi'nin ayakkabılarının iplerini veya çoraplarının bağlarını çözecek değerinde değilim<sup>36</sup> dediği devamında İshak'ın değil İsmail'in soyundan geleceği ve adının Muhammed olduğu ifade edilir.<sup>37</sup> Sonuç olarak bu durum Hz. Peygamber'in ve Kur'an'ın ifadesi ile ehli kitabın kendi oğullarından daha iyi tanıdıkları<sup>38</sup> halde tasdik edip destek sözlerine rağmen sırt çevirip aleyhinde çalışmışlardır. Bunu bilen Necran Hıristiyanları mübahaleye (karşılıklı lanete)<sup>39</sup> yanaşmamışlardır. Hz. Peygamber'in Tevrat ve İncil'in delillerini tahrif ettiği iddiasının tam aksine Kur'an ehli kitabın aslı bozdukları bilgisini<sup>40</sup> vermektedir. Her grup kendi yanında olanla mutlu olur<sup>41</sup> kaidesinde tam bu noktada gerçek gibidir. İslam'ın sapkın bir Hıristiyan mezhebi ve Müslümanların da Kâbe'ye taptığı iddiaları izahtan varestedir. Ehli kitabın da Kudüs'te mescidi Aksa kiblesi olup, kibleye yönelmek putperestlik olsa ilahi dinlerin tamamı putperest dinler kabul edilmesi gerekirdi. Ancak bu durum meleklerin Âdem'e secde etmeleri emredildiği gibi<sup>42</sup> Allah'ın bir emri olarak Kâbe'ye değil Allah'a secdedir.<sup>43</sup>

Hz. Peygamber'in Arius mezhebine ait bir rahipten İslam'ı öğrendiği iddiasının delili yoktur. Hz. Peygamber'in çocuk yaşta Suriye yolculuğunda bir görüşmede Bahira'dan bütün bilgileri aldığı iddiası da kabul edilebilecek tutarlılıkta değildir. Bahîrâ'nın yaşadığı bu küçük manastırda eskiden beri bir kitap bulunuyor ve bunu okuyan her rahip Hristiyanların en bilgili din adamı oluyordu. İbnü'n-Nedîm, Bahîrâ'nın elindeki dinî metinlerin suhuf tercüme olabileceğini söyler.<sup>44</sup> Bahira Hz. Muhammed'i bir bulutun gölgelendirdiğini, bir ağacın altında

<sup>34</sup> İncil (Müjde) Türkçe Tercümesi, İstanbul, Yei Yaşam Yayınları, 1996, Yuhanna, Bab: 14: Ayet 16,26 Bab: 15, Âyet, 26-27 Bab: 16, Âyet, 7-13

<sup>35</sup> Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, İstanbul, Eser, 1971, VIII/12-17

<sup>36</sup> Barnabas, Bab: 42: 13 Ayet. (Çev. Halil, Saade) by., Matbatı Menar, ts., s.41-2.

<sup>37</sup> Barnabas, Bab:43-44.

<sup>38</sup> Bakara 2/146.

<sup>39</sup> Ali İmran 3/61.

<sup>40</sup> Nisa 4/46

<sup>41</sup> Mü'min 23/53.

<sup>42</sup> Sad 38/73.

<sup>43</sup> Necm 53/62

<sup>44</sup> İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 24

oturduğu zaman dallarının onun üzerine eğildiğini gördü. Bunun üzerine hemen bir sofraya hazırlayıp kabile mensuplarını yemeğe davet etti. Kureyşliler o güne kadar kendileriyle hiç ilgilenmeyen Bahîrâ'nın bu davetini biraz da hayretle kabul ettiler ve yaşı küçük olduğu için Hz. Muhammed'i kervanın yanında bırakıp manastıra gittiler. Ancak Bahîrâ yemeğe onun da gelmesini istedi ve kendisiyle bizzat ilgilendi, ona çeşitli sorular sordu, sırtına bakarak peygamberlik mührünü (hatm-i nübüvvet) gördü. Bahîrâ daha sonra Ebû Tâlib'e Muhammed'in kimin oğlu olduğunu sordu. Yetim kaldığını öğrenince ona iyi bakmasını ve Yahudilerden korumasını tavsiye etti. Bunun üzerine Ebû Tâlib Suriye'deki işlerini hemen bitirip onu Mekke'ye götürdü. Bu rivayetin sonunda, Ehl-i kitap'tan üç kişinin Hz. Muhammed'i görünce ona kötülük yapmak istedikleri, ancak Bahîrâ'nın buna engel olduğu da zikredilir.<sup>45</sup>

Bazı âlimler, Bahîrâ hadisesine ait rivayetin sahih olmadığını, senedinin mürsel olduğunu, râvilerinden hiçbirisinin olayı görmediğini, bunlardan Abdurrahman b. Gazvân'ın "münker" hadisler rivayet ettiğini<sup>46</sup>, olayı naklettiği ileri sürülen sahâbî Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin bu olayı görmesine imkân bulunması sebebi ile tenkit etmişlerdir. Ayrıca o sıralarda henüz çocuk yaşta olan Hz. Peygamber'in Bahîrâ ile kısa görüşmesinden, Hristiyanların iddia ettikleri gibi, İslâm dininin esaslarına ait bazı şeyler öğrenmesinin akıl ve mantığa ters düştüğünü belirterek bu hadiseyi ya tamamen reddetmişler veya üzerinde durmaya ve reddetmeye bile değer bulmamışlardır. İbn Hişâm, "İbn İshak'ın zikrettiği ve fakat şiirle uğraşanların doğru kabul etmedikleri birtakım şiirleri" kendi eserine almadığını belirtmesi, bu şiirlerin Ebû Tâlib'e ait olduğunda şüphe edilmesi için yeterli bir sebeptir. Bununla birlikte Bahîrâ hadisesinin doğru olup olmadığına yalnızca bu şiirlere bakarak karar verilemeyeceği de açıktır. Esasen Bahîrâ olayını kabul veya reddetmenin Hz. Peygamber'in şahsiyeti ve İslâm dini bakımından herhangi bir önemi de yoktur.<sup>47</sup>

Sonuç itibarı ile Bahira ile ilgili rivayetlerin tenkide uğraması bir yana Hz. Peygamber'in tarihen böyle bir yolculuğa çıkmış olması ihtimal dâhilindedir. Ancak Hz. Peygamber bir görüşmede Bahira'dan İslâm'ı ya da Kur'an-ı almış olması imkânsız.

<sup>45</sup> Tirmizî, Muhammed b. İsa, *el-Camiu's-Sahih Sunen et-Tirmizî*, (Tahk. Ahmed Muhammed Şakir) Beyrut, Daru İhyau turasilarabi, ts., "Menakıb" 3; Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmu'tî Kal'acı), Beyrut 1405/1985, II, 24-29; Suyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, (nşr. M. Halil Herrâs), Kahire 1386-87/1967, I, 206-213; Nebhânî, *Huccetü'llâh ale'l-âlemîn*, Beyrut 1316, s. 157-160; Mevlânâ Şiblî, *İslâm Tarihi, Asr-ı Saâdet: Peygamberimizin Sîreti*, (trc. Ömer Rıza [Doğrul]), İstanbul 1346/1921, I, 198-202.

<sup>46</sup> Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah, *Duafa*, Tahk. Faruk Hamede, by., Daru's-Sakafe, 1984, I, 144; Darekutnî, Ali b. Ömer, *Sualatu'l-Hakim*, Thak. Muhammed b. Abdullah, Riyad, Mektebetu'l-Marif, 1.bs. 1984, I, 123.

<sup>47</sup> Bkz. Mustafa Fayda, "Bahîrâ" *DİA*, İstanbul, İSAM, 1993, IV/487.

## b. Terör ve Şiddet Yanlısı Algısı

ABD'nin Irak işgali, İran'ın Irak ve Suriyedeki istikrarsızlığı kötüye kullanması, Beşşar Esed gibi diktatörlerin acımasızlığı ve ardından gelen mezhepsel güvensizlerin sonucu DAEŞ gibi örgütleri doğurdu. Terör örgütleri kendilerini İslamî isimlerle ansalar bile gerçekleştirdikleri eylemlerin İslam'la bağdaştırılması on derece yanlıştır. Terörün çok başlı bir canavar olduğu ve tek bir nedene indirgenemeyeceği açıktır.

1095'te I. Haçlı Seferini ilan edilen Papa II. Urbanus'a göre, Müslümanlar şeytanın uşaklarıydı. Bu yüzden Müslümanlar ile savaş aslında Tanrı'nın düşmanları ile dostları arasında yaşanan bir savaştır.<sup>48</sup> Luther, La Noue, Abercromby, Francis Bacon acımasız, tiran, vahşi ve barbar<sup>49</sup>, Voltaire "kelle kesen"<sup>50</sup>, Montesquieu, Botero ve Lewis'e göre şiddetin ve despotizmin etkenlerin başında bizatihi İslam dininin kendisi gelmektedir. Ali ve Hz. Muhammed'in Batılı standartlara göre müstebit, gaddar (tyrant) bir kişi olduğunu da iddia etmektedirler.<sup>51</sup> 30 Eylül 2005 yılında *Jyllands Posten* isimli bir gazetede Danimarkalı bir karikatüristin Hz. Muhammed'i (sav) canlı bomba eylemcisi ve teröristlere cennet vadeden Usame b. Laden bir kişi olarak karikatürize edilmiştir. İnançlarına göre peygamberlerinin normal bir şekilde resmedilmesi de haram olan Müslüman ülkelerde, bu durum büyük bir infiale yol açmış ve çıkan olaylar neticesinde yüzlerce kişi hayatını kaybetmiştir.<sup>52</sup> Başta Türkiye olmak üzere Danimarka'da bulunun Müslüman ülke misyonları söz konusu karikatürün etnik ve dini gruplar arasında ilişkilere hizmet etmeyeceği açıklanmıştır. Dönemin Danimarka başbakanı Anders Fogh Rasmussen'den randevu talep edilmiş ancak talepler geri çevrilmiş; Müslümanlardan gelen yoğun tepkiler üzerine kendisinin dini inançlara saygı gösterdiğini ve dini figürleri rencide edecek şekilde tasvir edilmesini onaylamadığını dile getirmek zorunda kalmıştır.<sup>53</sup>

Dünyanın en güvenli ülkelerinden biri sayılan Norveç'te halk, ikinci dünya savaşından bu yana Avrupayı sarsan en korkunç katliamı yaşamıştır. Oslo katliamından hemen sonra ajanslarda Batılı terör uzmanları saldırıyı 11 Eylül'e

<sup>48</sup> Dominique Schnapper, *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki*, (çev., Aşegül Sönmezay), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s. 45.

<sup>49</sup> Francis Bacon, *Denemeler*, (Çev. Elif Günçe), İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2004, s. 45111.

<sup>50</sup> Voltaire, *Candide ya da İyimserlik*, (Çev. Server Tanilli), İstanbul, Cem Yayınları, 1994, s.242.

<sup>51</sup> Galen Johnson, "Muhammad and Ideology in Medieval Christian Literature", *Islam and Christian-Muslim Relations*, XI-, 2000, s. 336-338; Albert Hourani, *Avrupa ve Orta Doğu*, (Çev: Ahmet Aydoğan, Fahrettin Altun), İstanbul 2001, s.60; Alain Servante, "Batılıların Gözünde Türk İmajının Geçirdiği Değişimler", (Ed. Özlem Kumrullar), *Dünyada Türk İmgesi*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2. Basım, 2008, s.59; Aslı Çarkman, "Avrupa ve Öteki: Avrupa İmgesinin Osmanlı Aydınlanmasından Yansıması", (Der.E. Fuat Keyman), *Türkiye'nin Yeniden İnşası*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 55-58.

<sup>52</sup> Bann, *Tedirğin Nefret İslamofobi*, s. 137; Canatan, *Batı Dünyasında İslamofobi*, s.422.

<sup>53</sup> Vinocur, J., ve Bilefsky D., "Dane Sees Greed and Politics In The crisis", *Newyork Times*, 10.02.2006. <http://www.nytimes.com/2006/02/10/world/europe/dane-sees-greed-and-politics-in-the-crisis.html>. (3.10.2017)

benzeterek İslâmî terör örgütlerinden birinin yaptığını iddia etmişler, oysa katliam Norveçli Anders Behring Breivik tarafından planlanmıştı. Breivik Oslo'nun merkezinde gübre bombasıyla sekiz kişiyi öldürmüş, arkasında Utoya adasında altmış dokuz kişiyi katletmişti.<sup>54</sup> Breivik kendisini bir "tapınak şövelyesi" olarak Haçlı ve Hıristiyanlık adına ve hayrına savaştığını itiraf etmektedir. Olay ilk gerçekleştiğinde, medyada 11 Eylül saldırısından sonra gerçekleşen her terör eylemi İslâmî terör saldırısı olarak nitelendirip İslamofobi oluşturulmuştur. Katil Müslüman olsaydı medya adını hemen dini kimlik ön plana çıkarılarak İslami terör olarak lanse edilecekti. Fakat katilin Müslüman olmadığı anlaşılınca akıl sağlığı ön plana çıkartılmıştır.<sup>55</sup> Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra İslam ile terör kavramlarının özdeşleştirilmeye çalışılması Avrupada zaten ayrımcılığa maruz kalan Müslümanları "olağan" şüpheli haline getirmiştir. Batı dünyasında Müslümanların karşılaştığı zorluklar, onların problemin temel merkezi olarak algılamasıyla katlanmaktadır. Amerika'da Teksas eyaletinde, pazar ayını için First Baptist kilisesinde bulunan kalabalığın üzerine ateş açıldı. Gelen ilk bilgilere göre saldırıda 26 kişi öldü, 30 kişi de yaralandı.<sup>56</sup> Kilise baskını yapan ve onlarca kişinin ölümüne sebep olan katil Devin Patrick Kelley Hıristiyan olunca Trump değerlendirmesi ruh sağlığı bozuk çok kişi olduğu açıklaması yapmıştır.<sup>57</sup> Bu bir Müslüman olsaydı Dünya ayağa kalkardı.

Hz. Peygamber ve İslam'a 1.7 milyar insan inanmaktadır. Sorun İslam'ın teolojisinde değildir. Her ilahi din gibi İslam barışı, adaleti, kardeşliği, sevgiyi, yardımlaşmayı önerirken; tüm dinlerin mensupları arasında şiddete başvuranlar ortaya çıkmaktadır. Günümüzde İsrail'in Filistin halkına karşı saldırı ve şiddet eylemleri devlet terörünün en canlı örneği olarak uluslararası kamuoyunun gözü önünde yaşanmaktadır. Birmanya'da Arakan Budist toplulukların, Arakan Müslümanlarına, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Hıristiyan Anti-Balaka örgütünün, Müslümanlara yönelik soykırıma varan şiddet eylemleri ve Katolik ve protestan çatışmalarına sahne olan İrlanda ve İngiltere arasında devlet terör eylemleri yaşanmaktadır. Bunların hiçbirinde Hıristiyan, Katolik veya Protestan teröristler gibi dini inançlarına izafeten bir nitelemeye gidilmemektedir ve gidilmemelidir de. Aynı saygı ve tutarlılığın İslam için gösterilmesi gerekir. Taliban, Hizbullah ve DAEŞ gibi örgütlerin doğumuna sebep olan Batı ve Amerika, 11 Eylül saldırılarını medeniyetler çatışması tezini doğrulamak için şiddet eksenli radikal gruplarla tezgâhladıkları ve kurguladıkları anlaşılmaktadır. Bunun arka planında İslam'ı seçenleri ustaca engellemek yanında İslam coğrafyasındaki çıkarlarını kargaşa ortamında sürdürmek yatmaktadır. Bunu yapabilmek için Hz. Peygamber ve Müslümanları terörle yafalamaktadırlar.

<sup>54</sup> Küçükcan, T. (2009). Avrupa İslamofobiye teslim mi?, Ankara, SETA Vakfı Yayınları, 2009. <https://www.setav.org/avrupa-islamofobiye-teslim-mi/> (3.10.2017)

<sup>55</sup> Barın, *Tedirgin Nefret İslamofobi ve DAEŞ*, s., 119.

<sup>56</sup> 05 Kasım 2017, Pazar 22:18. <http://www.posta.com.tr/abd-de-kiliseye-saldiri-cok-sayida-olu-ve-yarali-var-haberi-1349257>. (6.11.2017)

<sup>57</sup> <http://edition.cnn.com/2017/11/05/politics/trump-texas-shooting-act-evil/index.html>.

Birçok Avrupa ülkesinin mahkemeleri bu yayınların bütün Müslümanları değil sadece terörizme destek veren Müslümanları hedef aldığını ve dolayısıyla bu yayınların düşünce ve eleştiri özgürlüğü sınırları çerçevesinde olduğuna hükmetmişlerdir. Oysaki terörist ve ahlaki zaafı olan bir kişi olarak resmedilen Hz. Muhammed yalnızca terör saldırılarını gerçekleştirdiği iddia edilenlerin değil, bütün Müslümanların yücelttiği ve rehber olarak kabul ettiği dini sembol niteliğinde bir şahsiyettir. Bu yayınlar bütün Müslümanları rencide etmektedir. Avrupa hukuk müktesebatında temel insan hakkı olarak yer alan dini hassasiyetlere saygı ve kutsala hakaret etmeme kuralının açık bir şekilde ihlali de söz konusudur.

“İslam” kelime itibarı ile “barış” anlamındadır. Kur’an-ı Kerim kasten, haksız yere adam öldürmeyi haram kılmış, cezasının sonsuza kadar cehennemde kalmak olduğunu ifade etmiştir. Haksız yer bir kişiyi öldürmeyi bütün insanları öldürmeye eşit tutmuş, bir insanın canını kurtarmanın bütün insanlarını hayatını kurtarmaya denk olduğunu bildirmiştir. Kuran’ı Kerim “Ey iman edenler hep birden barışa girin. Şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o sizin apaçık düşmanınızdır”.<sup>58</sup> Hz. Peygamber (sav) gerektiğinde savaşlar yapmıştır. Ancak savaş esnasında Müslümanlarla savaşmayan Gayri Müslim çocukların, kadınların<sup>59</sup>, yaşlıların, yalnızca ibadetle uğraşan din adamlarının öldürülmesini yasakladığı gibi, ibadethanelerin yıkılmasını, hayvanların öldürülmesini, ağaçların kesilmesini de yasaklamıştır.<sup>60</sup>

İslam dinin bu ilahi prensipleri göz önünde tutulduğunda terör, şiddet, bunalım ve anarşinin İslam’la yakından uzaktan alakasının olmadığı görülecektir. Batıda “tapınak şövalyesi” olduğunu ifade edenler nasıl Hıristiyanlık adına bu işi yaptıkları söylenmemesi gerektiği gibi; İslam âleminde bazı terör grupların İslam adına yaptıkları yanlışlar, Hz. Peygamber’e veya bütün Müslümanlara fatura edilmesi kabul edilemez.

Watt’ın bu konudaki tespitlerini şu şekilde özetlemektedir: “Hıristiyan düşünürlerin birçoğu Hz. Muhammed’in, dini askeri kuvvetle yayıldığına; Peygamber ve Allah düşmanlarını öldürmek, kendilerine her türlü zulmü yapmak gibi suçların, İslam dinin bir emri olduğuna inanmaktadır. Avrupa’nın İslam hakkında tasarladığı imaj, hakikat olmaktan çok uzaktır. İslam veya kılıcı tercih etmek hususi olarak, Yahudi, Hıristiyan ve diğer Ehl-i Kitaptan olanlara tatbik edilmemiştir. Müslümanların askeri faaliyetleri sadece siyasi bakımından büyümek için kullanılmaktadır. İslam’ın şiddet dini olduğundaki imaj, Hıristiyanlığın ikna yolu ile yayılmış bir sulh dini olduğu hakkındaki imajla çelişki halindedir. Haçlı seferlerine katılanlar, kendi dinlerinin bir sulh dini, muhaliflerinininkini ise bir şiddet

<sup>58</sup> Bk. Nisa 4/93; Maide 5/32; Bakara 2/208.

<sup>59</sup> Buhârî, *es-Sahih*, (Tahk. W. Jounboll), leyde, 1862-1908, “*Cihad ve’s Siyer*” 145; Ebu Dâvud, “*Cihad*” 121.

<sup>60</sup> Sanânî, Abdurrezzâk b. Hemmâm, *Musannef*, (Tahk. Habiburrahman el-Azami), Beyrut, Mektebetu’l-İslami, 2. bs.1403, IV, 453.

dini olduğuna inanmaktadırlar.”<sup>61</sup> Müslümanların ortaya koyduğu fetih hareketleri, Müslümanlar açısından meşru ve haklı gerekçelere sahip gösteriliyor olsa da, karşı taraf açısından bir tehdit olarak algılanmış ve bu durum “İslamofobik” ve “anti-İslamist” duyguları beslemiştir.<sup>62</sup>

Watt bu söyledikleri de Müslümanlar hakkında kasıtlı algı operasyonu olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak ikinci önemli konu ise Kuran ve hadisler yer alan “cihad” kelimesi her zaman savaş anlamına da gelmemektedir. “Cihad” kelimesi “savaş” anlamı yanında çaba ve gayret anlamına gelmektedir. Kendini İslamî ifade eden terör grupları bu anlamada ayet ve hadisleri bağlamından kopararak delil aldıkları görülmektedir. Bu kavramın tevil yöntemi ile her ayet ve hadiste savaşmak anlamı yüklenmesi de ayrı bir problem gibidir. Bazı gruplar, Nisa suresinde “Müminlerden –özür sahibi olanlar dışında- oturanlarla malları ve canları ile cihad edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kıldı...”<sup>63</sup> Ayetini ve Ankebut suresi “Ama bizim uğrumuzda cihad edenlere elbette kendi yolumuza erİştireceğiz. Hiç Şüpheli yok ki Allah iyi davrananlarla beraberdir”<sup>64</sup> ayetlerini delil almaktadır. Daiş'e göre yeryüzünde “İslam devleti” hâkim oluncaya kadar savaşmak Müslümanların temel görevidir. Daiş taraftarları “İslam devleti”nin bekasının önünde engel teşkil eden her şeyle mücadele etmek, savaşmak vacip, bu anlamda cihad, kıtal, emr-i bi'l-maruf nehyi ani'l-münker gibi kavramlara atıfla yapılan faaliyetin insanları Allah'ın rızasına ve cennete ulaştıracağını telkin etmektedirler. Örgüt, öncelikli olarak yayılmasına destek vermeyenler gençleri İslam'a karşı çıkmış ve mürted olmuş kabul etmektedir. Daiş, neredeyse kendinden olmayan bütün Müslümanları tekfir edip onlarla savaşmayı bir vecibe olarak telakki etmektedir. Kendisine saldırmayan pek çok masum insana dahi, bazı cihat ayetlerini sebep-i nüzulü ve tarihsel bağlamından koparıp delil göstererek eziyet etmekte veya çeşitli şekillerde cezalandırmaktadır.<sup>65</sup>

Ankebut suresinin son ayeti cihad teşri kılınmadan önce nazil olmuştur. Müfessirlerin açıklamalarına göre Ankebut suresi Mekki surelerdendir. Bu sebeple ayet savaş meydanında savaşanlara has kılınamaz. Burada cihadla kastedilen küfrün her türlü ile mücadele anlamındadır. İbnü'l-Cevî (ö. 751/1350) bu konuda ayeti şu şekilde tefsir etmektedir: “Yani Küffarın eziyetlerine karşı nefisle mücadeledir. Vatandan hicret etmek ve buna benzer şeylere sabredin anlamındadır. Bu savaşmaktır da denildi. Bu zayıf bir ihtimaldir. Çünkü ayet indiği dönemde henüz inananlara savaş emredilmemiştir.”<sup>66</sup> Abdullah b. Abbas'ın “Allah'ın “Sizi hidayet yoluna ileticeğim” sözüne şu tefsiri yaptığı nakledilmektedir: “Bize itaat

<sup>61</sup> Montgomery, *İslamın Avrupaya Tesiri*, s.82.

<sup>62</sup> Canatan, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, s. 83,70.

<sup>63</sup> Nisa5/95

<sup>64</sup> Ankebut, 29/69.

<sup>65</sup> İmadüddin Haytî, *şübehât tazîmi 'd-devleti'l-İslâmî ve'r-red aleyha*, yy., Heyetü'ş-Şamî'l-İslamiyye, 1. bs. 2015, s. 70, 71

<sup>66</sup> İbn Cevzî, Muhammed b. Ahmed, *Teshili li ulumi't-Tenzil*, (Tahk. Muhammed salim Haşim), yy., Daru'l-Kütübi'l-İlimiyye, 1995, II, 129.

konusunda gayret gösterenleri sevap yoluna ulaştıracağız” demektedir. Bu tefsir bütün itaatleri ve sözleri içerir. Buna benzer bir tefsir Abdullah b. Zübeyr’den de nakledilmiştir. Kurtubî (ö. 656/1258), “Kâfirlerle yolumuzda mücadele edin” yani “rızamıza ulaşma isteğinde çaba gösterin” demektir. Süddî (ö. 127/745) ve diğer müfessirler de ayetin savaşın farz kılınmasından önce indiğini ifade etmişlerdir.<sup>67</sup> İbn Kayyim el-Cevzî, “Yolumuzda mücadele eden” ayetinde Yüce Allah hidayeti nefsin gayretine bağladı. İnsanların hidayette en üstünü çok mücadele edenlerdedir. Cihadın en farz olanı nefisle mücadele, şeytanla mücadele, dünya ile mücadeledir. Kim bu dört şey konusunda Allah yolunda mücadele ederse Allah onu razı olduğu yola cennete ulaşmasına hidayet eder. Kim cihadı terk ederse, cihaddan terkettiği konuda hidayeti kaçırmıştır. Cüneyd el-Bağdâdî (ö. 297/909) ayeti tefsirde şöyle dedi: “Bizde (dergâhumuzda) tevbe ederekarzu ve isteklerinizle mücadele ediniz. Sizi İhlas yollarına ulaşturalım.”<sup>68</sup> Muaz b. Cebel de: “İlmde araştırma yapmak cihaddır. Allah dilediğini seçer, (inabe edene) yoluna yönelene hidayet eder.”<sup>69</sup>

Kur’an’a parçacı bir yaklaşımla ve bağlamından kopararak yorumlayan bazı gruplar, inanmayanlara karşı sürekli savaş halinde olunması gerektiğini düşünseler de Kuran’da zalimlerden başkasına düşmanlık edilmeyeceği açıkça ifade edilmektedir. “Cihad” kelimesi konusunda aynı yanlış algı gayri Müslimlerde de görülmektedir. Bazı gayri müslimler cihadın kendilerini tehdit eden önemli bir unsur olduğunu, dolayısıyla Müslümanların başka ülkelere yayılmasının önlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. İslamofobinin cihad ayetlerine dayandırılmasında ilgili ayetleri bağlamından kopararak yanlış yoruma dayalı algı olduğu anlaşılmaktadır.

Buharî ve diğer bazı hadis kitaplarında yer alan bir rivayette lafza itibar edildiğinde Hz. Peygamber: “İnsanlar Allah’tan başka ilah olmadı ve benim Allah’ın kulu ve Resulü olduğuma şahitlik edip, namaz kılıp, zekât verinceye kadar cihad (mücadele etmekle / savaşmakla) emrolundum. Bunu yapanlar canını, malını benden korumuş ancak İslam’ın hakkı Allah’a kalmıştır.”<sup>70</sup>

Rivayetin sonunda verilen bilgiler “cihad” kelimesine kıtal anlamı vermenin daha uygun olduğunu göstermektedir. Ancak Rivayetin sahih hadis kaynaklarındaki tariklerinin büyük çoğunluğunda rivayetin sonundaki kısım yer almamaktadır. Sadece “İnsanlar Allah’tan başka ilah yok deyinceye kadar savaşmakla emrolundum” şeklinde Hz. Peygamber’e isnad edilmekte geri kalan kısmı Ebû Bekr’e ait olduğu haber verilmektedir.<sup>71</sup> Kelime-i şahadet getiren

<sup>67</sup> Kurtubî, *el-Câmiu Li Ahkâmî'l-Kurân*, XIII, 264;5

<sup>68</sup> İbn Kayyim, *Fevâid*, I, 59.

<sup>69</sup> İbn Teymiye, *Câmiu't-Tahsil*, VI, 82.

<sup>70</sup> Buhari, “İman” 15; Müslim, *Sahih*, (Tahk. Muhammed Fuad Abdalbaki, Kahire, 1955-1956, “İman” 8.

<sup>71</sup> Buhârî “İstitabe” 3; “Cihad” 101; “İtisam”2; Müslim “İman” 8;Ebû Davud, Süleyman b. Eşas es-Sicistânî, *Sunen*, (Tahk. Muhammed Muhyiddin Abd al-hamid), Kahire 1935, “Zekat” 1;“Cihad” 104

kimselerin İslam dairesinde kalacakları ve tekfir edilemeyeceği anlaşılır. Ebu Bekr'den rivayet edilen bu hadisin kendi döneminde devlete zekâtı (vergiyi) vermeyip müslüman olduğunu ifade edenlere karşı açıldığını ifade edebiliriz. Bu savaşın sebebinin zekâtan çok devlete bir baş kaldırı ya ad devlete isyan olduğu söylenebilir. Ayrıca Kur'an'da insanların İslam'a girmesinde zor kullanılması yasaklanmıştır. Gayri Müslimlerle İslam'a girsinler diye savaşmaya "Sen ancak hatırlatıcısın, zorlayıcı değilsin"<sup>72</sup> ayeti engeldir. Hak batıldan ayrıldıktan sonra dinde zorlama yoktur.<sup>73</sup> Bu ayetlerden İslam'a girmeyenlerin İslam'a zorlanmayacağı ancak bir Müslümanında Allah'a, devletine, İslam milletine, ailesine ve şahsına ait görevlerinin yerine getirmekten sorumlu olduğu aşikârdır.

### c. Kadın Algısı

Watt'ın aşağıdaki kayıtları Batının Hz. Peygamber algısı konusunda önemli tespitleri içermektedir. "Ortaçağ Avrupa'sının gözünde İslam nefse düşkünlük dini olarak görülüyordu. Bir adamın istediği kadar evlenebileceğini ve hanımların sayısını cüzdanın şişkinliğinden başka hiçbir şeyin tesir edemeyeceği zannediliyordu. Bazı müellifler dörtten fazlasına müsaade edilmediğini bildikleri halde, sınırın yedi veya on olduğunu söylemek için, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini umumiyetle yanlış tercüme ediyorlardı. Kur'an homoseksüelliğe dahi müsaade etmiş deniyordu. Bazılarına göre de İslam'ın meşru olmayan cinsi münasebetlere müsaadesi, Kurandaki cennet tasvirleri ile son hadde varmıştı. Tenkitler umumiyetle yanlış iddia ve abartılara dayanıyor, Hz. Muhammed'in aile hayatı da haddinden fazla tenkide uğruyordu. Bu bakımdan ortaçağın çizdiği İslam imajındaki şehvilik İslam'ı birçok bakımdan gülünç duruma düşürmek içindi. Avrupalılara göre Müslümanlar başka bakımlardan da nefislerine düşkündürler..."<sup>74</sup> Leone Caetani (ö. 1935), Emile Dermanghem (ö. 1971) ve benzeri bazı modernist oryantalistler, Muhammed'in başarısını, çok evlilikle cinsel hürriyeti ilan etmesinden kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Hz. Muhammed'in (sav) Hz. Zeyneb binti Cahş ile evlenmesini son derece çarpıtılmış yorumlarla Hz. Muhammed'e (sav) ağır itham ve iftiralarda bulunmaktadır.<sup>75</sup> Hz. Peygamber'in dokuz yaşındaki Ayşe ile elli iki yaşında yaşında evlendiği de bu tenkitlerin başında gelmektedir. Hz. Peygamberin dokuz yaşındaki Hz. Aişe ile evlenmesi olayını "elli dört yaşlarında bir erkeğin oyuncaklarla oynama çağındaki bir çocukla evlenmesi"<sup>76</sup> olarak nitelendirerek, bu evliliği bir anlamda şehvetperestlik, hatta daha da ileri götürerek sübyancı olarak nitelendirmişler<sup>77</sup> yaşlı bir erkeğin, bakire

<sup>72</sup> Gaşiye 88/21-22

<sup>73</sup> Bakara 256

<sup>74</sup> Montgomery, *İslamın Avrupa'ya Tesiri*, s.83.

<sup>75</sup> Caetani, *Maometta profeta d'Arabia*, II, 61, 76, 77.

<sup>76</sup> Reinhart Dozy, *Tarihî İslamiyet*, (çev: Abdullah Cevdet -Osmanlıca metin-), İstanbul 1908, I, 105

<sup>77</sup> Bkz.Ebu'l-Ala el-Mevdudi, *Tarih Boyunca Tevhit Mücadelesi ve Hz. Peygamber*, (çev: Ahmet Asrar), İstanbul, Pınar Yayınları, 1984, II, 533



bir kız çocuğuyla “garip evliliği” diye yorumlamışlardır.<sup>78</sup> Hz. Peygamber’i eleştirmek isteyenler, bilhassa Hz. Aişe’nin evlenme yaşını gündeme getirerek, O’nun çocuk yaşta bir kızla evlendiğini, hatta “oyun çocuğu” ile evlenecek kadar kadınlara düşkün<sup>79</sup> olduğu şeklinde iddialar ileri sürmüşlerdir.

### 1. Şehvetine Düşkün Olduğu Yönündeki İddia

Hz. Peygamber evlilik akdi konusunda önemli değişiklikler, düzenlemeler getirmiştir. Fakat evliliğin yaşı, evlilik merasimi vs. gibi geleneğin hâkim olduğu cihetlere dokunmamıştır. Hatta kendisi de bu alandaki geleneğe tabi olmuştur. VII.yy. Arap kültürünün bir üyesi olmasına bağlı olarak yapmış olduğu bir kısım davranışları, zaman zaman eleştiri konusu olmuştur. Çok evliliği, Zeyneb Binti Cahş ve Hz. Aişe ile evliliği de eleştiriye konu olan hususların başında gelmektedir. Özellikle bazı Oryantalistler, Arap örfüne ve dönemin kültürüne ait gelenekleri kendi kültürlerine ve yaşadıkları dönemin algılarına kıyaslayarak eleştirilerinde ileri gitmişlerdir.

#### a. Çok Evli Olması

Hz. Peygamber’in yaşadığı dönemde çok evlilik ve özelde kralların çok eşli olmalarının sosyal ve siyasi sebepleri vardı. Hz. Peygamber de, değişik kabile ve milletlerden 12 kadınla evlilik yapmıştır. Bunlardan beş tanesi Kureyşli olup, Hz. Aişe de Kureyş’in Teym kolundandır. Hz. Peygamber, Hz. Aişe dışında, Hatice binti Huveylid, Sevde bt. Zem’a, Hafsa binti Ömer, Zeyneb binti Huzeyme, Ümmü Seleme binti Ebi Ümeyye, Zeyneb binti Cahş, Cüveyriye binti el-Hâris, Safiyye binti Huyey, Ümmü Habîbe binti Ebî Süfyan, Mısırlı Mariye ve Meymûne binti el-Hâris ile evlenmiştir.<sup>80</sup> Evliliklerinin çoğunluğu iki çocuklu olarak Hz. Haticenin vefatından sonra ve Medine döneminde olup Hz. Peygamber de devlet başkanı sıfatı da taşımaktadır.

Hz. Peygamber’in birden fazla kadınla evlenmesine, özellikle Batılı bilginler tarafından, çok evliliğin o dönemin sosyal sisteminin bir parçası olduğu ve birçok ahlaki, sosyal ve iktisadi sorunların çözümünde gerekli bir olgu olduğu düşünülmeyen, tarafgir bir anlayışla tenkitler yöneltilmiştir.<sup>81</sup> Bu tenkitleri yapan Batılı bilginlerin, aynı geleneğin mensubu olan, Hz. Davud ve Hz. Süleyman’ın

<sup>78</sup> Aişe Abdurrahman, *Rasulullahın Annesi ve Hanımları*, çev: İsmail Kaya, Konya 1987, II, 72.

<sup>79</sup> Turan Dursun, *Din Bu*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2000, I, 26, IV, 97-98.

<sup>80</sup> Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, (Çev. Salih Tuğ), İstanbul, İrfan Yayıncılık, 1990, II, 676-691; Ziya Kazıcı, *Hz. Muhammed’in Eşleri ve Aile Hayatı*, İstanbul, Çağ Yayınları, 1991, s. 73-331; Aişe, Abdurrahman, *age.*, s. 399-400.

<sup>81</sup> Bu konudaki iddialar için Bkz: Abdülaziz Hatip, *Kuran ve Hz. Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevaplar*, İstanbul 1997, 164 vdg.

evlilikleri konusunda hiçbir eleştiride bulunmamaları, tenkitlerinde tarafsız olmadıklarını göstermektedir.<sup>82</sup>

Kendisinden on beş yaş büyük olan, Hz. Hatice ile elli yaşına kadar yirmi beş yıl evlilik yaşayan Hz. Peygamber, elli yaşında iken yaşıtı olan Sevde ile evlenmiş ve evliliklerinin büyük çoğunluğu Medine'de elli üç yaşından sonra ve devlet başkanı olduğu dönemde gerçekleşmiştir. Ayrıca evlendiği hanımlardan biri hariç tümü, ya dul yada önceki evliliklerinden çocukları olan kadınlardır. Bu da, evliliğin ana saikinin "şehvet" olmadığını göstermektedir. Hz. Peygamber'in çok evlenmesinde, siyasi amaçların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Örneğin, Hz. Aişe ve Hz. Hafsa ile evlenerek, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'le ilişkilerini güçlendirmiştir. Beni Mahzum'dan Ümmü Seleme ile evlenerek, İslam'a en büyük düşmanlığı yapan Ebu Cehil'in kabilesinin düşmanlığını önlemiştir. Ümmü Habibe ile evlenerek, Mekke lideri olan babası Ebu Süfyan'la ilişkilerini yumuşatmaya çalışmış, bir daha savaşta kendisinin karşısına çıkmamasını sağlamıştır. Benî Nadir liderinin kızı Safiyye ile evlenerek Yahudilerin düşmanlığını azaltırken, Benî Mustalik'in liderinin kızı Cüveyriye ile evlenerek de, bu kabilenin İslam'a girmesini sağlamıştır. Meymune, ile evlenerek Meymune'nin dokuz kız kardeşinin evli olduğu dokuz ünlü kabile lideriyle bacanak olmuş ve onlarla yakınlık sağlamıştır. Zeyneb binti Cahş'la evliliğini, bir Cahiliyye âdetini yıkmak için Allah istemiş ve Kuran'da bu konuyla ilgili ayetler indirmiştir. Diğer hanımı Zeyneb binti Huzeyme ise, Hevazin'in çok güçlü bir kabilesine mensuptur.<sup>83</sup>

Bu durum döneminde diğer devlet başkanları gibi onun evlilikler siyasidir. Ayrıca Hz. Peygamber'in bu evlilikleri gençlik döneminde değil nispeten yaşlılık dönemindedir. Ayrıca Mekke müşrikleri daha genç olduğu kırklı yaşlarda Hz. Peygamber'e her kabilenin en güzel kadını ile evlilik, başkanlık ve para teklif etmişler bunu reddetmiştir.<sup>84</sup> Bu durum onun cinsellikten çok o dönemin kabulü ve siyasi sebeplerle evlendiğinin açık kanıtıdır.

### ***b. Hz. Aişe ile Evliliği***

Evlilik yaşı, evlilik şekli ve kuralları, adet ve uygulamaları kültürlere, toplumlara ve dinlere göre farklılık arz etmektedir. Hz. Peygamber'in Hz. Aişe ile evliliği, günümüzde özellikle Hz. Aişe'nin yaşından dolayı eleştirilere maruz kalmıştır. Hz. Peygamber'in yaşı ellinin üzerinde iken Hz. Aişe'nin yaşının onun altında küçük çocuk olduğu halde evliliği eleştirilmiştir. Bazı âlimler yorumları ile Hz. Aişe'nin evlenme yaşını 17-18'e çıkartsalar da, ilk dönem kaynakları nişanın altı, evliliğin ise dokuz yaşında olduğu noktasında hemfikir gibidirler. Bu âlimlerin

<sup>82</sup> Fazlurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, (çev: Heyet), İstanbul 1990, II, 197 vd.

<sup>83</sup> Mehmet Azimli, "Hz. Aişe'nin evlilik yaşı tartışmaları ya da savunmacı tarihçiliğin çıkmazı", *İslami Araştırmalar*, Ankara, 2003, XVI. cilt, 1. sayı, 28, s. 2-3.

<sup>84</sup> Maverdi, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, *Alamun-Nübüvve*, (tahk. Muhammed Mutasım Billah), Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-Arabi, 1.bs. 1987, I, 100.

değerlendirmesindeki hata Hz. Aişe'nin evlilik yaşını, kendi kültürlerindeki ortalama evlenme yaşı olan 15-20 arasına çekmeye çalışmış olmalarıdır. Hz. Peygamberin 9 yaşında bir kız çocuğuyla evlenemeyeceğini, bunun bir iftira ve düzeltilmesi gereken bir yanlış olduğunu savunup, Hz. Aişe ile 17-18 yaşlarında evlendiği görüşünü dile getirmişlerdi.<sup>85</sup>

Bir ateist olan Ayaan Hirsi Ali, İslamofobik kampanya çerçevesinde İslam Peygamber'i Batılı ölçütlerde (pervert) bir cinsel sapkıncı demiştir. Bu hususta ona atıfta bulunduğu şey ise Peygamber'in kendisi elli iki yaşında iken dokuz yaşındaki Aişe ile evliliğidir. Hz. Peygamber küçük bir kız olan Hz. Aişe ile gerdeğe girdiğinde "Kocasının evine giden bu küçük kıza oyuncaklarını ve bebeklerini verdiler" Oyun oynamaktan hoşlanan bu çocuk, Allah'ın yaşlanmakta olan Peygamberinin eşi oldu" "Hz. Aişe Peygamber karısı olsa da hala çocuktu ve çocukça şeyleri de terk etmeye hazır değildi. Yaşlı Muhammed bunu anlamış ve olayı kendi akışına bırakmıştır. Peygamber eve geldiğinde "çocuk karısını" oyuncaklarıyla meşgulken görür, bazen kendisi de onunla oynardı şeklinde eleştirilmiştir.<sup>86</sup> İlhan Arsel de farklı bir bakış açısıyla konuya şöyle yaklaşır: "Yaşlı erkekle evlenen kız çocukları kocasını baba gibi görerek ve ona körü körüne bağlanarak hayat boyu sürecek köleliğe erken yaşta evlilikle adım atarlar." Dahası "kız çocuğunun çok küçük yaşta evlendirilip eve kapatılması, onu çok şeyden mahrum etmek, ezmek, şahsiyetini yok etmek, Şeriat'a göre sosyal düzenin bir gereğidir ve Müslüman toplumların geri kalmalarının nedenlerinden biridir. Kızların erken evlendirilerek kocalarının kölesi durumuna getirilmeleri, sosyal hayattan uzak tutulmalarının toplumun ilerlemesine engel teşkil ettiğini" savunan İlhan Arsel, bizzat Hz. Peygamber'in Hz. Aişe ile evlenerek bu konuda topluma örnek olduğunu ve sözleriyle de bunu tavsiye ettiğini ifade eder.<sup>87</sup>

Hz. Aişe'nin evlilik yaşı ile ilgili açıklamalara geçmeden önce Cahiliyye Araplarında, Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve diğer bazı toplumlarda kadının evlilik yaşı hakkında kısaca bilgi vermemiz, konuyu daha anlaşılır kılacaktır. Her toplumun temelini oluşturan ailenin evlilik merasimleri, evlenme yaşları, görevleri gibi ilişkiler bir kültürden diğerine değişir, hatta aynı toplumun tabakaları arasında bile farklılık gösterebilmektedir. Her toplumun aile ile ilgili örf ve adetleri, kendi kültürel yapısı doğrultusunda oluşmuştur. Bu gerçekten hareketle Hz. Peygamber'in yaşadığı Arap toplumunun da kendine özgü evlenme şekli, gelenek, görenek, örf ve adetleri çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Mekkeliler ergenlik çağına gelmiş kızlarının, evlilik yaşına geldikleri anlamına gelen elbise giydirme işini Dârü'n-Nedve'de yaparlardı.<sup>88</sup> Bu bölgede kızlar genellikle 12 yaşına

<sup>85</sup> Bk. Akkad, Abbas Mahmud, *es-Siddika bintü's-Siddik*, Kahire Dârü'l-Ma'arif, 1963, 39.

<sup>86</sup> Tokar, "Kadınların Peygamber Algısı Müslüman Kadınlar ve Hz. Muhammed", s. 139.

<sup>87</sup> İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1995, s. 145,151

<sup>88</sup> M. Şemseddin Günaltay, *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri*, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 1997, s. 56; Ramazan Altıntaş, *Bütün Yönleriyle Cahiliye*, Konya, Ribat Yayınları, ts., s.37.

basmadan evlendirilir; ancak çocuk doğurduktan sonra aileye dahil edilir, eğer çocuk doğurmadan ölürlerse kocasına başsağlığı dilenmezdi.<sup>89</sup> Çoğu zaman babası ya da velisi, kızın bu evliliği isteyip istemediğine, erkeğin yaşlı olup olmadığına bakmadan kızı istediği erkeğe verebilirdi.<sup>90</sup> Ehl-i Kitaba gelince, Yahudilikte evliliğin sahih olabilmesi için kızların 12, erkeklerin 13 yaşında olmaları gerekmektedir ki bu yaşlar, Yahudilerde buluş çağına erme yaşlarıdır.<sup>91</sup> Hıristiyanlarda ise, evlenme yaşı zamana ve ülkelere göre değişmektedir. Roma ve Eski Kilise Hukukunda evlenme yaşı kız için 12, erkek için 14 iken, Yeni Kilise Hukukunda kız için 14, erkek için 16 olarak belirlenmiştir.<sup>92</sup>

Bizans imparatoru Yuannis'in 10 yaşındaki kızını Orhan Bey'in oğlu Halil ile evlendirmesi,<sup>93</sup> farklı toplum ve kültürlerde tarih boyunca kadınların küçük yaşta evlendiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Dahası kadınların erken yaşlarda evlenmesi sadece geçmişte, bazı toplumlarda ve dinlerde değil, günümüzde de Asya'da, Avrupa'da, özellikle Portekiz ve İspanya'da, hatta Birleşik Amerika'nın uzak, dağlık bölgelerinde hala görülebilen bir uygulamadır.<sup>94</sup> İlk dönem İslam kaynaklarında Hz. Aişe'nin genellikle altı yaşında nikâhlanıp, dokuz yaşında zifafa girdiği<sup>95</sup> ifade edilmektedir. Hz. Hatice vefat ettikten sonra Havle binti Hakim, yalnız kalan Hz. Peygamber'e dullardan Sevde ve bekarlardan Aişe ile evlenebileceğini teklif eder. Hz. Peygamber bu iki teklifi onaylar ve Havle'yi kendi adına elçi olarak gönderir.<sup>96</sup> Ebû Bekr, önce "kardeşinin kızıyla nasıl evlenir?" düşüncesiyle tereddüt eder, daha sonra bu kardeşliğin "din kardeşliği" olduğunu ve evliliğin haram olmadığını öğrenince, kızını Hz. Peygamber'e beş yüz dirhem mehir ile nikâhlar.<sup>97</sup> Hicret'ten iki yıl önce gerçekleşen bu nikâh / nişan, Hz. Peygamber ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye hicretinden bir süre sonra da zifaf ile tamamlanacaktır. Hicret'ten yedi-sekiz ay sonra Ebû Bekr, Hz. Peygamber'e, Aişe'yi niçin yanına almadığını sorar ve mehir verecek durumu olmadığını öğrenince, O'na borç para verir. Bu borç para ile Hz. Aişe'nin mehri ödenir ve evlilik gerçekleştiği<sup>98</sup> rivayet edilir.

<sup>89</sup> Abdülkerim Özeydin, "Arap", *DİA*, İstanbul, İSAM,1991, III, 321.

<sup>90</sup> Ateş, Ali Osman, *İslam'a Göre Cahiliyye ve Ehli Kitap Örf ve Adetleri*, İstanbul, Beyan Yayınları, 1996, s. 281; Neşet Çağatay, *İslam Dönemine Dek Arap Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989, s. 35-36.

<sup>91</sup> Asife Ünal, *Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve İslam'da Evlilik*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s. 22.

<sup>92</sup> Ünal, *age.*, s. 80-81

<sup>93</sup> İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, ts, I, 139

<sup>94</sup> Aişe Abdurrahman, Rasülullah'ın Annesi ve Hanımları, s. 240

<sup>95</sup> Muhammed İbn İshak, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, (tahk. Muhammed Hamidullah), Konya, Hayra Hizmet Vakfı Yayınları,1981, s. 239; İbn Sa'd, Muhammed, et-*Tabakâtü'l-Kübrâ*, Tunus, Garbi'l-İslamî I. bs., 2009, VIII, 58-60; Buhari, "Nikâh", 39-40; Müslim, "Nikâh", 69-72; Belazurî, Ahmed b. Yahya b. Cabir (279/892), *Ensâb*, Beyrut, Daru'l-Fikr, 1996, II, 38; İbn'ül Esîr, İzzuddin Ebu'l-Hasan b. Ebi'l-Kerem (630/1233), *Üsdü'l Çabe*, Beyrut 1996, V, 205.

<sup>96</sup> Aişe Abdurrahman, *age.*, s. 235

<sup>97</sup> İbn Sa'd, *age.*, VIII, 59

<sup>98</sup> İbn Sa'd, *age.*, VIII, 63

Babası İslam'a ilk giren erkek olduğu için Hz. Aişe, çok küçük yaşlardan itibaren İslam terbiyesi alarak yetişmiştir. Oyun oynamayı çok seven bir çocuktur. "Evimizde Allah Resulü ve Ensar'dan bazı kadın ve erkekler toplandılar. Ben iki hurma dalı arasında salıncakta sallanırken annem beni alıp, saçlarımı düzeltilti, yüzümü sildi ve beni içeri soktu, artık bunlar senin ailen diyerek beni Peygamber'in yanına götürdü." rivayetini Hz. Aişe'nin evlenme yaşını dokuz kabul edenlere göre değerlendirirsek, bu yaş oyun oynayan bir çocuk yaşıdır. Aynı rivayetten hareketle Hz. Aişe'nin evlenme yaşını daha büyük kabul edersek, bundan Hz. Aişe'nin oyun oynamaktan çok zevk alan, genç bir kız olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Kaldı ki, Hz. Aişe Hz. Peygamber'le evlendikten sonra da kız arkadaşları ve oyuncakları<sup>99</sup> ile oynamaya devam etmiştir. Hz. Aişe'nin oyundan zevk aldığını bilen Hz. Peygamber daha sonraki dönemlerde de Hz. Aişe ile beraber koşu yapacak ve Mescid-i Nebevi'de savaş oyunu oynayan Habeşli<sup>100</sup> köleleri birlikte seyredeceklerdi.<sup>101</sup>

Sıcak bölgelerde iklim şartları gereği Arap kadınlarının kendilerine has bir şekilde çabucak geliştikleri, çok erken yaşlarda ergen oldukları, süratli gelişme sonucunda yirmi yaşını izleyen yıllarda da çabucak yaşlandıklarını savunurlar. Hatta bu rivayetleri olduğu gibi alıp, bir kızın altı yaşında nikâhlanıp dokuz yaşında zifafa girmesinde herhangi bir problemin olmadığını, o toplumda küçük yaşta evliliklerin örfe uygun ve normal olduğunu iddia ederler. Bu görüşün savunucularına göre, şayet Hz. Peygamber'in Hz. Aişe ile olan evliliği de örfe aykırı olsaydı, başta Hz. Peygamber'in en azılı düşmanları olmak üzere, Mekke toplumu bu evliliği onamadığını açıkça belli ederdi. Ancak o dönem ve toplumda Hz. Aişe'nin evliliğinde kötülenecek ya da itham edilecek bir yön olmadığı için toplum, bu evliliğe herhangi bir tepki göstermemiştir.<sup>102</sup>

Hz. Aişe'nin evlenme yaşının dokuz olduğunu içeren rivayetleri dikkate almaksızın, başka rivayetler üzerinde yorum yaparak Hz. Aişe'nin evlenme yaşını 17-18'e çıkartan görüşü savunanların yanı sıra Hz. Aişe'nin altı yaşında nişanlanıp dokuz yaşında nikâhlandığı hakkındaki rivayetlerin doğru olmayıp tamamen tarihi gerçeklere aykırı olduğunu savunanlar da vardır.<sup>103</sup> Bu gruptakiler iddialarını yine rivayetlere dayandırarak ispatlamaya çalışmaktadırlar. Buna göre Hz. Aişe Hz. Peygamber'le nişanlanmadan önce Mut'im b. Adiy'in oğlu Cübeyr ile nişanlı idi. Mut'im'in ailesi Müslüman olan Ebû Bekr'in kızını oğluna almaktan vazgeçince Ebû Bekr kızını Hz. Peygamber'e nikâhladı. Bu konuda Yaşar Nuri Öztürk'ün yaptığı değerlendirmeyi aktarmanın yararlı olduğunu düşünüyoruz: "Hz. Peygamber Hz. Aişe'yi nikâhlandığında altı yaşındaysa nübüvvetten dört yıl sonra

<sup>99</sup> İbn Sa'd, *age*, VIII, 61-62.

<sup>100</sup> Aşık, Nevzat, *Hz. Aişe'nin Hadisçiliği*, İzmir, Öğrenci Basımevi, 1987, s. 1

<sup>101</sup> Fayda, Mustafa, "Aişe", *DİA.*, İstanbul, İSAM, 1989, II, 20.

<sup>102</sup> Aişe Abdurrahman, *age*, s. 239

<sup>103</sup> Konrapa, Zekai, *Peygamberimiz İslam Dini ve Aşere-i Mübeşşere*, İstanbul, Fatih Yayınevi, ts, s.478.

doğmuş olmalıdır. Daha ilk günlerde Müslüman olmuş Ebû Bekr'in, putperest bir aileye kızını gelin vermek üzere anlaşmış olması, bu şartlar altında nasıl mümkün olur? Anlaşılan odur ki Hz. Aişe, Ebû Bekr'in Müslüman oluşundan epey önce, putperest bir aile tarafından istenmiş ve babası da bunu kabul etmiştir. Eğer bu istek, Ebû Bekr'in Müslümanlığı kabulünden sonra olsaydı, Peygamber dostu bir Ebû Bekr, kızını putperest bir aileye asla vermeye kalkmazdı. O halde Hz. Aişe, Müslümanlığın zuhurundan önce doğmuş ve hatta o sıralarda, bir aile tarafından gelin edilmek üzere istenecek duruma gelmişti. Hz. Aişe'nin İslam'ın zuhurundan en az beş-altı yıl önce doğmuş olduğunu kabul etmek gerekir. Buna göre de, Hz. Aişe'nin Peygamber tarafından istendiği sırada en az 14-15 yaşlarında olması icap eder.<sup>104</sup> Bu grubun bir başka delili de Hz. Ayşe'nin ablası Esmâ'nın ölüm yaşı ve tarihidir. Esmâ H. 73 senesinde oğlu Abdullah öldürüldükten birkaç gün sonra Mekke'de 100 yaşında vefat eder. Hz. Esmâ H. 73 yılında 100 yaşında vefat etmişse, Hicret'te 27-28 yaşında; Hz. Esmâ'dan on yaş küçük olan Hz. Aişe de Hicret'te 17 yaşında olmalıdır. Hz. Peygamber'le de Hicret'ten sekiz ay sonra evlendiğine göre, Hz. Aişe'nin evlendiğinde yaklaşık 18 yaşında olduğu savunulur. Bu görüşü savunanlardan Rıza Savaş da konuya Habeşistan'a hicret açısından yaklaşarak şunları söyler: Hz. Aişe, "Benim aklım kesti keseli anne-babamı dindar olarak gördüm. Peygamber hemen her gün sabah akşam vakitlerinde bize uğradı. Müslümanlar sıkıştırılınca Ebû Bekr de Habeşistan'a hicret için yola çıktı." rivayeti, Mekke dönemi Ebû Bekr ailesinin Habeşistan'a hicret öncesini anlatmaktadır. Eğer Hz. Aişe'nin Hicret esnasında 8-9 yaşında olduğu kabul edilirse, Habeşistan'a hicret esnasında daha doğmamış olması gerekir. Bu olayı anlattığına göre, Hz. Aişe'nin Habeşistan hicretinden önce doğmuş olması gerekir. Bu da Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber'le evlenme yaşının dokuz değil, daha büyük olduğu anlamına gelir.<sup>105</sup>

Hz. Aişe'nin evlilik yaşı için kesin bir rakam vermekten ziyade, bu evliliğin erken yaşta olduğu bir vakiadır. Ancak bu yaş, o toplumun evlilik kültürüne ters değildir. Şayet Hz. Aişe'nin evlenme yaşı Arap toplumunun gelenek, görenek ve örfüne aykırı olsaydı, Medine'de Yahudi ve Münafıklar başta olmak üzere Hz. Peygamber, en azılı düşmanları tarafından ağır bir şekilde eleştirilirdi. Nitekim Hz. Peygamber'in Zeyneb ile evliliği, kiblenin değiştirilmesi ve Abdullah b. Cahş'ın komutanlık ettiği Nahle Seriyesi'nde yasak aylarda kan dökülmesi gibi olaylar Mekkeli Müşriklerin ve Yahudilerin Hz. Peygamberi ve arkadaşlarını ağır bir şekilde eleştirmelerine neden olmuştur. Her hareket ve davranışları muarızlarınca takip edilen Hz. Peygamber ve Müslümanlar o toplumun örfüne aykırı hareket ettikleri zaman eleştiri ile karşılaşmışlardır. Buradan, Hz. Aişe'nin evlenme yaşının o toplumun kabullendiği bir uygulama olduğu sonucuna varılabilir.<sup>106</sup>

<sup>104</sup> Öztürk, *age*, s. 3.

<sup>105</sup> Rıza Savaş, "Hz. Aişe'nin Evlenme Yaşı ile İlgili Farklı Bir Yaklaşım", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 1995, sayı IX, s. 140-141.

<sup>106</sup> Suzan Yıldırım, Hz. Aişe'nin Evlilik Yaşı Etrafındaki Tartışmalar, *İstem*, Yıl:2, Sayı:4, 2004, s. 237 - 245.

Arap toplumunda insanların yaşı genelde tahmini olarak biliniyordu. Hz. Aişe'nin doğumu, Hz. Peygamber'le evliliğini dokuz yaş olarak kabul edenlere göre bi'setten dört yıl sonra<sup>107</sup>evliliğini 17-18 kabul edenlere göre ise bi'setten öncedir.<sup>108</sup> Hz. Aişe'nin vefat tarihi ve yaşı esas alındığında yaklaşık olarak doğum tarihi bulunabilir. Kaynaklarda altı veya yedi yaşında nikâhlanıp dokuz yaşında zifafa girdiği de rivayet edilir.<sup>109</sup>Yedi yaşında nikâhlanıp dokuz yaşında veyahut yedi yaşında nikâhlanıp 10 yaşında zifafın gerçekleştiği<sup>110</sup>zikredilir. Kaynaklarda İslam tarihçileri, Hz. Aişe'nin ölüm tarihi H. 56-59, ölüm yaşı 65-67 arasında değişmektedir.<sup>111</sup> Hz. Aişe'nin vefat esnasındaki yaşından, vefat tarihini çıkardığımızda (66-58=8) Hicret sırasında Hz. Aişe'nin yaşının 8 olduğu ortaya çıkar. Hicretten bir yıl sonra evlendiğine göre ise evlilik yaşı 9 olacaktır.<sup>112</sup> Hz. Aişe'nin vefat tarihi H. 56 yaşı 67 alındığında hicret ve evlilik yaşının 11 olacaktır. O dönemde kızların ergenlikten hemen sonra evlendikleri ve sıcak bölge olması ile erken ergen oldukları göz önüne alındığında Hz. Aişe'nin evlilik yaşı ve Hz. Peygamber'in yaşı oryantalistlerin dediği şekildedir. Problem bu günün normları ile o dönemi değerleri eleştirmektir.

### c. Zeyneb Binti Cahş

Hz. Peygamber'e yöneltilen diğer bir eleştiri de Zeyneb Binti Cahş ile olan izdivacıdır. Cahiliyye Arap toplumunda evlatlık ile öz oğul, bazı hususlarda aynı konuma sahipti. Toplumun geleneklerine göre evlatlığın hanımı ile evlenilmez, böyle bir evlilik zina olarak telakki edilirdi. Ama bu konudaki kabullerin yanlış olduğu ve değişmesi gerektiği belirtilip, Yüce Allah'ın açık onayı ile<sup>113</sup> Hz. Peygamber ve Zeyneb evlenmiştir. Fakat toplumun eleştirisi ve hoşnutsuzluğu hala devam edince gelen vahiyle<sup>114</sup> tüm eleştirilere cevap verilmiş oldu.

Leon Caetani, Emile Dermenghem, Savary gibi bazı müştüşrikler bu tarihi ve sosyolojik yönü olan bu olayı çarpıtarak, Hz. Peygamber'in evlatlığı Zeyd b. Harise'nin hanımı Zeyneb binti Cahş'a göz koyduğu iftirasını ortaya atmışlar, bu konuda İbn İshak (v. 151), İbn Sad (v. 230), Taberi (v. 310) ve İbn Ebi Hatim (v 327) gibi bazı İslam tarihçilerinin hiçbir ilmi degerlendirmeye tabi tutmadan eserlerine

<sup>107</sup> Kasım Şulul, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, İnsan Yayınları, 2003, s. 138.

<sup>108</sup> Yaşar Nuri Öztürk, *Asrı Saadet'in Büyük Kadınları*, İstanbul, Yeni Boyut Yayınları, 1998, s. 33

<sup>109</sup> İbn Sa'd, *age*, VIII, 60; İbn Habîb, Ebu Cafer Muhammed b. Habîb, *Kitabu'l-Muhabber*, Beyrut, ts., I, 80-81; İbnü'l-Esir, *age*, V, 501-502

<sup>110</sup> İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Sire*, Beyrut, Daru'l-Marife Yayınları, ts., IV, 644

<sup>111</sup> Muhammed İbn Sad, *et-Tabakatü'l-Kübra*, Beyrut, ts., VIII, 80; İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, Beyrut, 1979, IV, 363; İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Beyrut 1974, VIII, 94; Zehebi, *el-İber*, Beyrut 1987, I, 60; İbnü'l-İmad, *Şezeratü'z-Zeheb*, by. ts. I, 308; Azimli, "Hz.Aişe'nin Evlilik Yaşı Tartışmalarında Savunmacı Tarihçiliğin Çıkmazı", s. 30.

<sup>112</sup> İbn Kesir, *el-Bidaye*, III, 131; İbn Hacer, *el-İsabe*, Beyrut 1328, IV, 230

<sup>113</sup> Ahzab 33/37

<sup>114</sup> Ahzab 33/40

aldıkları bazı rivayetlere sarılmışlardır. İslam düşmanları, müşrikler, Yahudiler, münafıklar da bu rivayetlere dayanarak Hz. Peygamber'e eleştiri oklarını yöneltmiştir.

Caetani'nin bu konuda Hz. Peygamber'e yönelttiği eleştirilerde kaynaklardaki bilgiler ilave yorumların kasıt içerdiği açıktır." Pek haifi surette giyinmiş olan zevcesi Zeyneb binti Caşh Peygamber'i içeri girmeye davet etti. Zevcinin babası sıfatı ile ona gayet samimi muamelede bulundu. Muhammed bu meşhur kadının cazibe-i hüsnünden hayretlere düştü. Bunu Ya rabbel azim kalbleri alt üst eden şekilde ifade etti. Bu sözleri yavaşça etmiş olmakla birlikte zeki Zeyneb'in kulağından kaçmadı." İkinci yorumu "Muhammed'in aşkı Zeyd'in evine tesadüfen girdiği sırada bir rüzgar eserek, Zeyneb'in kapısındaki perdeyi havalandırması ve kadını adeta çıplak bir halde Peygamber'e göstermesi neticesinde vucud bulmuştur. Muhammed kadının güzelliklerini görünce şaşırıldı. İzdivaca mani olan müşkülât bu aşkı bütün bütün arttırdı. Fakat Zeyd Muhammed'in aşkına vakıf olunca Zeyneb'ten ayrıldı" şeklindedir.<sup>115</sup> Hz. Peygamberin evlatlığının karısına aşık olduğunu, haşa ona göz diktiğini İslam Tarihi ile ilgili birtakım kaynaklardaki önemsiz ve değersiz bazı rivayetlere dayanarak ileri sürdü.

John Davenport, Montgomery Watt, Maxime Rodinson gibi insaf sahibi bazı batılı araştırmacıların konuyu gerçeklere daha uygun ve hakkaniyet ölçüsünde yaklaştıklarını da kaydetmek gerekir.

Caetani'nin naklettiği bu olayı İbn İshak (v. 151) bu rivayeti Yunus, Şa'bi'nin kölesi Ebu Seleme el-Hemedani vasıtasıyla Şa'bi'den şu şekilde rivayet etmektedir: "Hz. Peygamber'in evlatlığı Zeyd b. Harise hastalandığında onu ziyarete gitti. Hanımı Zeyneb bint Caşh, Zeyd'in başında oturdu. Zeyneb bazı işleri için kalktı. Bu sırada Hz. Peygamber'in ona bakıp başını eğdiği sırada şöyle dedi: "kalpleri çevirenin şanı ne yücedir" dedi. Bunun üzerine Zeyd b. Harise (ra), "Onu senin için boşayayım, ya Rasulallah" dedi. Bu sebeple Cenab-ı Hakk Ahzab suresi 37. ayeti indirdi."<sup>116</sup>

Bu rivayetin isnadında sahabe yer düşmesi sebebiyle inkıta (kopuluk) olması sebebiyle rivayet zayıftır. Hadis âlimleri rivayeti Şa'bi'den alan Ebu Seleme el-Hemedanî'nin "meçhul" bir kimse olduğunu ve diğer ravi Yunus'un da, "münkeru'l-hadis" olduğunu kaydetmektedirler.<sup>117</sup> İsnadında inkıta olan ve ravilerinden ikisi tenkide uğramış bu rivayet hadis ilmi açısından çok zayıf ve delil alınmaz niteliktedir.

İkinci olarak İbn Sad, bu rivayeti hocası Muhammed b. Ömer el-Vakıdi, Abdullah b. Amir el-Eslemi ve Muhammed b. Yahya b. Habban'dan nakletmiştir.

<sup>115</sup> Leon Caetani, *İslam tarihi*, (Çev. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924-1927, IV, 169-171; Emile Dermenghem, *Muhammed'in Hayatı*, (Çev. Reşat Nuri), İstanbul 1930, s. 367-370, 402; Savary, *Mahomet Le Koran*, Paris, ts.,46-47.

<sup>116</sup> İbn İshak, *es-Sire*, s. 244.

<sup>117</sup> Zehebî, *Mizanü'l-İtidal*, Mısır 1382, IV, 481-53



Aynı şekilde rivayeti Hz. Peygamber'in ashabından nakleden herhangi bir kimse mevcut değildir. Rivayetin bu tariki de İbn İshak'ın rivayeti gibi isnadında inkıta sebebiyle zayıftır. Buna ilaveten İmam eş-Şafi'i, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Ma'in Ali b. el-Medini, Ebu Hatim, İshak b. Rahuye, el-Buhari ve en-Nesai, gibi hadis âlimleri, İbn Sad'ın bu rivayetinde yer alan ravilerden Muhammed b. Ömer el-Vakîdî, hakkında Abbasiler'in ahlaka uymayan hareketlerini haklı göstermek için bu gibi rivayetleri uydurduğunu "Kezzab" yalancılığı meşhur bir kimse olduğunu, bu sebeple "Metrukul-Hadis" hadis rivayetinde terk edildiğini söylemişlerdir. Ebu Zür'a, Ukayli ve Ebu Bişr ed-Dolabi, hadis âlimlerinin el-Vakîdî'nin hadisini terk ettiklerini bildirmişlerdir. ez-Zehebi, İbn Mace'nin Sünen'indeki bir tek rivayet (hadis no: 1095) hariç, Kütüb-ü Sitte'de el-Vakîdî'den yapılmış bir tek rivayet yoktur, bu da el-Vakîdî'nin alimler tarafından zayıf kabul edilmesine delildir demektedir.<sup>118</sup> Hadis âlimleri, İbn Sad rivayetindeki ikinci ravi olan Abdullah b. Amir el-Eslemi'nin de zayıflığı üzerinde ittifak etmişlerdir.<sup>119</sup> Üçüncü ravi Muhammed b. Yahya b. Habban ise munkatı hadis rivayet etmekle tanınmıştır<sup>120</sup> Bütün bu sebeplerden dolayı İbn Sad'ın bu konudaki naklettiği rivayet zayıftır. Bunun gibi önemli bir konuda zayıf bir rivayetin muhtevasına güvenmek doğru değildir.

Taberi (v. 3 10) ise, Tefsirinde bu konuda İbn Sad'ın, hocası el-Vakîdî'den naklettiği tarihte rivayeti aynı muhtevada naklettiği görülür. Taberi, Yunus, İbn Vehb, İbn Zeyd vasıtasıyla rivayetinde de, Hz. Peygamber'in evlatlığı Zeyd b. Harise'yi ziyarete gittiği, Zeyd'in bu sırada evde olmadığı, kapıdaki perdenin rüzgârdan açıldığı, Hz. peygamberin de bu sırada yan çıplak vaziyette içerde bulunan Zeyneb binti Cahş'ı gördüğü ve içinden onu beğendiği, daha sonra Zeyd b. Harise'nin Hz. Peygamber'e gelerek, hanımı Zeyneb binti Cahş'ı boşamak istediğini söylediği gibi hususlar kaydedilmektedir<sup>121</sup> Müsteşriklerin dört elle sarıldıkları bu rivayeti Taberi'nin aslında İbn Sa'd'ın el-Vakîdî'den naklettiği rivayet olduğu anlaşılmaktadır. El-Vakîdî hakkındaki görüşler ise yukarıda kaydedilmiştir. Taberi'nin ravileri arasında da makbul olmayan meçhul ve münker kimseler vardır. Daha önce kaydedilen rivayetlere güvenilemeyeceği gibi Taberi'nin bu rivayetine de güvenilemez. Bu asılsız rivayeti Taberi'den başka kimseler de nakletmişlerdir. İbn Hacer el-Askalani "İbn Ebi Hatim ile Taberi'nin naklettikleri bazı rivayetler vardır ki, müfessirlerin çoğu onları nakletmiş iseler de, onlarla meşgul olmaya değmez" demiştir. İbn Kesir ise, "İbn Ebi Hatim ile Taberi, burada seleften bazı garib haberler nakletmişlerse de sahih olmadıkları için biz onları nakletmeye lüzum

<sup>118</sup> Ebu Muhammed Abdurrahman b. Ebi Halim er-Razi, *el-Cerh ve't-Tadil*, Haydarabad-Dekkan, 1372, VIII, 21 ; Ebu Abdillah Şemsüddin ez-Zehebi, *Tezkiretü'l-Huffaz*, Haydarabad-Dekkan 3. Baskı, 1375, I, 348, *Mizanü'l-İ'tidal*, III, 662 ; *Siyeru A'lami'n-Nebevî*, Beyrut 1402, IX, 457, 462-464; İbn Hacer el-A'skalani, *Tehzibü't-Tehzib*, Beyrut ts., IX, 364, 366-367.

<sup>119</sup> Zehebi, *Mizanü'l-İ'tidal*, II, 448-449

<sup>120</sup> Zehebi, *age*, IV, 590.

<sup>121</sup> Taberi, *Camiu'l-Beyan*, XXII, 13

görmedik" demiştir. el-Buhari, Müslim gibi büyük hadis imamları da bu rivayetleri kitaplarına almamışlardır; Bu sebeple bu rivayetlerin aslı yoktur. Akıl da bunların uydurma olduğunu ortaya koyar. Çünkü bir kimsenin beraber büyüyüp, yetiştiği bir akraba kızını ta evlenip de üzerinden aylar geçtikten sonra görmüş olmasına adeten imkân yoktur. Bekârlığında gördüğü farz edildiği takdirde bile, bütün tazelik ve güzelliği üzerindeyken beğenmeyip te, yıllar geçip yaşlandıktan sonra bir görüşte aşık olacak derecede sevmesi yine adeten mümkün değildir.<sup>122</sup>

Dikkat edildiğinde ilk rivayette Hz. Peygamber Zeyd'i hasta ziyaretine gittiği ve Zeyd'in evde olduğu anlaşılmalıdır. Ayrıca hadis tahrir yöntemleri açısından delil alınmayacak bu rivayetleri tenkide tabi tutmadan İbn İshak, İbn Sad ve Taberi, eserlerinde naklederek, gelecek nesillere aktarmakla yetinmişler. Bu bakımdan onların eserlerinde yer alan rivayetlerin hepsi aynı derecede güvenilirlik taşımazlar.

Konuyla ilgili ayetten de anlaşılacağı gibi, Hz. Peygamber bir insan olarak Zeyd ve Zeyneb geçimsiz oldukça ve bu geçimsizlik ve mutsuzluğun onları boşanmaya doğru götürdüğünü gördükçe, boşanırlarsa kendim Zeyneb'i nikâhuma alayım; buna layıktır diye, bir insan olarak düşünmüş, bu duygu ve düşünceleri kalbinden geçirmiş olabilir.<sup>123</sup> Evlilik gönülsüz olduğu için huzursuzluk ve geçimsizlik içinde sürmüştür. Nitekim Zeyd b. Harise'nin Hz. Peygambere Zeyneb'i (ra) şikâyete geldiği kaydedilmektedir. Bu geçimsizliğinin sonucunda ayrılık ve boşanma getireceği tahminden uzak bir husus da değildir. Nitekim Zeyneb (ra), Zeyd b. Harise'den (ra) boşanıp Hz. Peygamber'in kendisiyle evlenmek istediği bildirilince sevicinden secdeye kapanmış ve iki ay oruç tutmayı adanmıştır.<sup>124</sup> Bunu da Zeyd'i (ra) istemediği, onu kendisine denk görmediği, kedisine Hz. Peygamber'i münasip ve denk gördüğü için yaptığı açıktır? Evlendiği zaman da Zeyneb (ra) Arabistan şartlarına göre pek genç çağda değil, 35 yaşında idi.<sup>125</sup>

Cahili toplumun kendisine sunulan ilahi mesaj gereği, hayat tarzını, örf ve adetini değiştirmesi isteğine karşı kendi direnmesini haklı çıkarmak için "Biz atalarımızı bu hal üzere bulduk, onlar böyle yapıyorlardı" dediklerini Kur'an-ı Kerim çeşitli ayetlerinde haber vermektedir.<sup>126</sup> Yüce Allah Cahiliye devri toplumunda yerleşmiş olan evlatlıkların hanımlarıyla evlenmeme adetini de kaldırmış, kökleşmiş ve Sökülüp atılması son derece zor olan bu adeti ilga etmek için, buna aykırı uygulamayı bizzat Hz. Peygamber'e yaptırmış, Hz. Peygamber'i evlatlığı Zeyd b. Harise'nin boşadığı hamunu Zeyneb bint Cahş'la evlendirmiştir. Sökülüp atılmasına ancak Hz. Peygamber'in güç yetirip toplumun direnmesine, ayıplamasına ancak kendisinin göğüs gerebileceği, önemli birinin toplum telakkilerine aykırı olarak ilk defa böyle bir davranışı yapmaya cesaret

<sup>122</sup> Ebu1-Fida İsmail İbn Kesir, *Tefsiru1-Kur'ani'l-Azim*,(Tahk. M. İbrahim el-Benna vd.), İstanbul 1985, VI, 420; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI 3901.

<sup>123</sup> Ahzab 33/37.

<sup>124</sup> İbn Sad, *age*, VIII, 102-103, İbnü1-Esir, *age*, VII. 125

<sup>125</sup> İbn Sad, a.g.e., VIII, 11

<sup>126</sup> Maide 104; 7.A'raf 28; 10. Yunus 78 ; 21. Enbiya 53 ; 26. Şuara 74; 31. Lokman 21 ; 43. Zuhuf 22-23.

edemeyeceği hususta Kur'an-ı Kerim: 'Ey Muhammed! Allah'ım nimet verdiği ve senin de nimet bahsettiğin kimseye, "Eşini bırakma, Allah'tan sakın" diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun; oysa Allah'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd, eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik ki, evlatlıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek hususunda mü'minlere bir sorumluluk olmadığı bilinsin, Allah'ın buyruğu yerine gelecektir"<sup>127</sup> demektedir.

Katade, İbn Abbas ve Mücahid'den riyavet edildiğine göre Hz. Peygamber daha önce evlat edindiği Zeyd b. Harise'yi halasının kızı olan Zeyneb binti Cahş ile evlendirmek isteyince Zeyneb, Peygamberimizin bu teklifi kendisi için yaptığını zannetti. Fakat daha sonra Zeyd için istediğini öğrenince bundan hoşlanmadı ve kendisinin nesep yönünden soylu olduğunu, Zeyd'in kendisine denk ve layık olmadığını söyleyerek bu evliliği kabul etmedi. Zeyneb 'in kardeşi Abdullah b. Cahş da kendilerinin Kureyş kabilesinden, Zeyd'in ise azat edilmiş bir köle olduğunu ileri sürerek bu evlilik teklifini onaylamadı. Bunun üzerine "*Allah ve Peygamberi bir iş hakkında hüküm verdiği zaman, inanan erkek ve kadın için ona aykırı olacak şekilde diledikleri gibi davranmaya hakları yoktur. Allah'a ve Peygambere başkaldıran şüphesiz apaçık bir şekilde sapmış olur*"<sup>128</sup>mealindeki ayet nazil oldu. Bu ayete göre onların kendi tercihlerini Allah ve Resulünün seçimine tabi kılmaları gerekiyordu. Toplumda sınıflaşmaları ve ayrımcılığı kaldırmak isteyen ve kendileriyle ilgili olarak nazil olan Kur'an'ın bu emri ile Hz. Peygamber'in ısrarı üzerine Kureyş'in seçkinlerinden olan Zeyneb: "*O halde Resulullah'ın arzusunu yerine getiriyorum. Oysa ben kendimi kendisine nikâhlamak istemiştim*"<sup>129</sup> diyerek Zeyd ile evlenmeyi kabul etti. Bu kabul üzerine Hz. Peygamber onları evlendirdi. Zeyneb Binti Cahş'ın Zeyd'le evlenmesi insanlar arasında eşitliğin ilan edilmesi ve nesep farklarının ortadan kaldırılması bakımından önem taşımaktadır. Zira insanlar arasında üstünlük ancak takva ve amel-i salih ile mümkündür.

Övdüğü veya eleştirdiği tam belli olmayan ve iğneli bir ifade ile Cemil Sena da, Caetani ve benzerleri gibi Hz. Peygamber'in Zeyneb'e meftun olduğunu iddia ederek, şunları ilave ediyor: "Açıkça anlaşılıyor ki, bu evlenmede (Hz. Peygamber) babalıkların evlatlıklarının eşleriyle evlenmelerinde bir sakınca olmayacağını bildiren şeri bir yenilik getirmiştir ki, bu, çağımızın uygar kanununa uygundur"<sup>130</sup> John Davenport da bu konuda şunları kaydetmektedir: "Bu sıralarda, Hz. Muhammed'in, evlatlığı olan Zeyd'in boşadığı karısını kendi nikâhu altına alması yüzünden, Peygamber'e gayet haince iftiralarda bulunulduğundan, bu iftiraya karşı savunmak ve yalanlamak için biraz durumun: İslamlık'tan çok zaman önce Araplar

<sup>127</sup> Ahzab 33/3

<sup>128</sup> el-Ahzab 33/36

<sup>129</sup> Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensari, *el-Camiati'l-ahkami'l-Kur'an*, Kahire 1987, XIV, 186-187.

<sup>130</sup> Cemil Sena, *Muhammedin Felsefesi*, İstanbul 1975, s. 23

arasında yaygın olan bir örf'e göre bir insan bir kadına "Anam ol" diyecek olursa, o adam artık o kadınla evlenemezdi. Nasıl ki, bir çocuğa "Oğlum, ol" diyecek olursa, o çocuk evlatlığı olur ve gerçekten bir evladın bütün haklarını kazanırdı. Kur' an, bu iki örfü de kaldırdı. Böylece bir insan bir kadına "Anam ol" derse evlilik bağı bozulmuyor, ya da bir evlatlığı tarafından boşanan bir kadınla evlenebiliyordu. Hz. Muhammed, Zeyneb adındaki kıza saygı ile duygulandığı için, onu yine çok sevdiği bir genç olan Zeyd'e almıştı. Fakat bu karı-koca mutlu olamadıklarından Zeyd, Hz. Muhammed'in sözlerini dinlemeyerek karısını boşamaya karar vermişti. Hz. Muhammed, evliliğe kendisi sebep olduğu için, kendisine söz geleceğini düşünerek ve ayrıca Zeyneb'in etkili şikâyetini duyarak, onu nikahı altına almakla sorunu çözümlenmek istemişti. Hz. Muhammed, yukarıda bildirdiğimiz örf'e göre, bu kadını aldığı zaman Araplarca saldırılara uğrayacağını, suçlu sayılacağını bildiği halde ödev ve görev yüzünden bütün bu karşı koymaları dinlemeyerek Zeyneb 'le evlenmiştir"<sup>131</sup>

Watt ise bu konuda şu gerçekçi görüşleri ileri sürmektedir: "Muhammed'in bütün evlenmeleri arasında, üzerinde en çok tartışma 627 Martının sonuna doğru oldu. Bu evliliğinde Muhammed başka bir Zeyneb ile, Zeyneb binti Cahş'la evlenmişti. Bu olay hem Muhammed'in çağdaşlarınca kınandı hem de Avrupalı bilginlerin zehirli hücumlarına vesile oldu... Zeyneb, istemeye istemeye, Muhammed'in evlatlığı Zeyd b. Harise ile evlendirilmişti. 626 yılı içinde Muhammed Zeyd'le konuşmak için onun evine gider, Zeyd evde değildir, fakat Muhammed Zeyneb'i yarı giyinik olarak görür ve bazılarında göre ona aşık olur... Bu kısa hikayenin özünden şüphe edilemez ama birçok ayrıntıları güvenilir şeyler değildir ve tümünün manası da tartışma konusudur. Muhammed'in gerek kendisi, gerek yakınları için tertiplemediği evlenmelerin hepsinde olduğu gibi bu evlenmede de siyasi bir maksat vardı. Zeyneb, annesi tarafından Muhammed'in yakını akrabası idi ve bu sebeple de Peygamber belki kendisini biraz ondan sorumlu saymaktaydı. Zeyneb'in babası Ebu Süfyan'ın himayesindeydi yahut vaktiyle öyleydi. Ebu Süfyan'ın, Muhammed'e karşı Mekke'nin savaşını idare ettiği sırada bu evlenişin bu tarafı onun gözünden kaçmamıştı. O devre doğru Zeyneb'in iki kız kardeşi de muhacirlerin ileri gelen ikisiyle evlenmişti. Kendisinin de Zeyd'le evlenişi de önemli bir kişi sayıldığını gösterir. Çünkü Zeyd, Muhammed'in çok değer verdiği bir insandı ve eğer vakitsiz ölmeseydi ona halef olabilirdi. Ne yazık ki, Zeyneb'in Zeyd'i neden istemediğini bilmiyoruz. Onun kendisine denk olmadığını düşünemezdi. Bununla beraber gözü yüksekte olan bir kadındı ve ta önceden Muhammed'le evlenmeyi istemiş olabilirdi. Onun, Muhammed'in siyasi sebeplerle uygun bulmadığı biriyle evlenmek istemiş olması da mümkündür. Her ne hal ise, Zeyneb 626 sonundan önce Muhammed'le evlenmenin yolunu hemen hemen en emin şekilde bulmuştu. Muhammed'in, Zeyd evde yokken Zeyneb'le rastlaşması ve onun güzelliği karşısında kendini kaybetmesi hikâyesini pek ciddiye almaya gelmez. Bunlar ilk kaynaklarda yoktur. Üstelik Zeyneb, Muhammed'le

<sup>131</sup> J. Davenport, *Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim*, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), Ankara 1967, s. 25-26

evlendiği sırada otuz beş veya otuz sekiz yaşındaydı ki o devirdeki bir Arap kadını için bu ileri bir yaştı. Muhammed'(in, Hatice' den başka bütün eşleri evlendikleri sırada daha gençler; hatta içlerinden çoğu bu evlenme sırasında da Zeyneb'ten daha genç yaştaydılar. Zeyneb, güzelliğinin geri kalanından faydalanmış olabilir ama bu hikâyenin gerçek bir temeli olsa bile, bunun daha sonradan bazı tasarruflara uğradığından şüphe etmemek lazımdır... Daha ilk bakışta, bu evlenmedeki aşk temasında Muhammed'in biyograflarının hayal güçlerinde geliştirdikleri duygularının ürünü olduğunu uyandırmaktadır. Elli altı yaşında bir adamın, otuz altı, belki de daha fazla yaşta bir kadına karşı böyle bir tutkuya kapılması pek de akla uygun gelmez... Bu evlenmede beğenilmeyen taraf, bunun mahremler arasında zina sayılması idi. Bir adamın kendi oğlundan ayrılmış bir kadınla evlenmesi mahremler arasında zina idi, bir evlatlık da öz evlat gibi sayılmaktaydı. İşte Medine halkından birçoklarını Muhammed aleyhine çeviren de bu idi... Çok muhtemel olarak bu hısmılık anaerki ve bunun sonucu olan evlilik müessesesinin gevşekliğiyle sıkı sıkıya bağlıydı. Bu olayla ilgili başka bir ayette de, insanların ancak kendi hakiki babalarının evladı sayılmaları gerektiği söylenmektedir. Bu da "bekleme müddeti" zorunluluğu içindeki bir adamın babasının kim olduğunun açıkça anlaşılması prensibiyle aynı amacı gütmektedir. Bundan başka bir şey söylemenin imkânı yoktur. Sosyal reformun bu noktası istenir bir şeydi, ama geciktirilmez bir şey miydi? Bunun için hiçbir şey söyleyemeyiz. Ama bu işin içinde hem siyasi, hem de sosyal reform düşüncesi hâkimdi ve romantik aşka, olsa olsa pek küçük bir pay ayrılabilir."<sup>132</sup>

Radinson, Watt'ın iddiasına katılarak, olayın cinsellik dışı özelliği üzerinde ısrarla durmuşlardır. Zeyneb otuzbeş yaşındaydı ve arzulanacak bir tazeliği yoktu. Bu evlilik daha çok politik bir uzlaşmayı sağlamak amacına dayanıyordu."<sup>133</sup> Çünkü Muhammed, bu sayede Ebu Süfyan'ın müttefiklerine akraba oluyordu. Ayrıca evlattık almanın hukuki yönden yanlış yorumlamalara yol açabilecek kargaşasını da düzeltmiş, geçerli bir örnek yaratmış oluyordu

Son devir âlimlerimizden Kamil Miras da bu konuda şunları kaydetmektedir: "Zeyneb , Beni Esed'in en şerefli bir aile kızı olmakla Zeyd'i kendisine küfüv ve muadil addetmeyerek hırçınlık ediyor ve bir türlü geçinmiyordu. Nihayet Zeyd, Zeyneb'i bırakmakla Rasulü Ekrem izdivaç ile taltif buyurdu: Bu defa Yahudiler ve münafıklar: "Muhammed oğlunun karısı ile evlendi" demeye başladılar. Bunun üzerine Ahzab suresi ayetleri inip, arada nesebi ve hakiki bir evlatlık bulunmayıp, Cahiliye âdeti olmaktan ibaret olduğu bildirildi. Bundan böyle evlatlıkların, kendi valideleri olan babaları adıyla çağırılması

<sup>132</sup> Montgomery Watt, *Hiz. Muhammed*, (Çev. Hayrollah Örs), İstanbul 1963, s. 164

<sup>133</sup> Maxsime Rodinson, *Hiz. Muhammed*, (Çev. Atilla Tokatlı), İstanbul 1968. s. 209-210

emredildi. Aynı zamanda bu cahiliyye adetlerine ait hukuki münasebetler de kaldırıldı. Onun yerine dini kardeşlik ve dostluk ikame edildi.<sup>134</sup>

Kitab-ı Mukaddes'te İsrailoğullarının peygamberleri ile ilgili yer alan rivayetler arasında peygamberleri küçük düşüren onları, heva ve heveslerinin düşkün, aciz, zavallı, sıradan insanlardan farkı olmayan şahsiyetler olarak değerlendirmeye yol açacak bazı olaylar anlatılmaktadır. Bunlar arasında Davud'un komutanı Uriya'nın eşi Bat-Şava'ya aşık olması, onu savaşa göndererek öldürülmesini sağlaması ve daha sonra da Bat-Şava ile evlenmesi bizim konumuza oldukça benzerlik taşımaktadır.<sup>135</sup>

Sonuç olarak Caetani ve Emile Dermenghem'in bu hikâyeleri asılsız ve kasıtlıdır. Bazı İslam Tarihi kaynaklarında yer alan bu konudaki rivayetler de asılsızdır. Hz. Peygamber, kabilesinin en güzel kızı olan Zeyneb binti Cahş'la karşılaşılıyor, ona âşık oluyor, gençliğinin bütün taraveti içinde olan Zeyneb Hz. Peygamber'e etki yapıyor. Bütün bu iddialar doğru olmayıp, Batılıların Harem hikâyeleri gibi tamamı hayal ürünü iftirallardan ibarettir. Çünkü Hz. Peygamber; Zeyneb binti Cahş'ı Zeyd b. Harise ile bizzat kendisi evlendirmiştir. Zeyneb binti Cahş onun halasının kızıdır. Sonuç olarak, Hz. Peygamber'in Zeyneb binti Cahş'la evlenmesi olayını bazı müsteşriklerin yaptığı gibi saptırarak anlamaya, maalesef bu konuda bazı İslami kaynaklardaki asılsız rivayetler dayanak teşkil etmektedir.

## 2. Kadınları Aşağıladığı Algısı

Bazı araştırmacı kadınlar da Hz. Peygamber'in düşünce özgürlüğüne karşı olduğunu, onun söylediği gibi davranmayan herkesi cezalandırdığı, Hz. Muhammed'i Orta Doğu'daki bugünün şiddet yanlısı erkeklerin rol modeli olarak takdim etmeye teşebbüs etmektedirler.<sup>136</sup> Hz. Muhammed'in kadınları aşağıladığı ve kötü davrandığı iddiası gerçekleri yansıtmamaktadır. Bu konuda Hz. Muhammed'in kadınlarla ilgili olarak şu tür sözler söylemiş olduğu rivayet edilmektedir. Barlas, Grunebaum'a göndermede bulunarak, hadislerin bu eski kültürel etkilerin formüle edilmesini ifade ettiklerini belirtmektedir. Buna göre Yahudilik, Hristiyanlık ve bunların yanında Arap ve Akdeniz kültürü ile bağlantılı birçok düşünce ve adet, derinden derine yerleşen bir kadın düşmanlığını tecessüm ettirmişlerdir. Bunlar da sonuçta kadın üzerine İslam söyleminin bir parçası olagelmışlerdir. Barlas, böyle bir arkaplandan hareketle "ahlaken ve dinen noksan", "erkekler için ayartıcı, büyük fitne", "ayhalinden dolayı pis", "kocalarına itaatsizlikleri ve nankörlüklerinden ötürü cehennem halkının büyük kısmını oluşturan", "zihin güçleri zayıf" ve bu yüzden siyasi görevler için elverişli olmayan kadın imajlarını İslam'a dâhil eden kanalın hadisler olduğunu açıkça

<sup>134</sup> Kamil Miras, *Sahih-i Buhari Muhtasan Tecrid-i Sarih Tercümesi*, Ankara, ts., XI, 261

<sup>135</sup> Tevrat, Yaratılış, II: 1-27; hikayenin devamında bu çocuğun Süleyman olduğu kaydedilmektedir.

<sup>136</sup> Bk. Ali İhsan Tokar, "Kadınların Peygamber Algısı Müslüman Kadınlar ve Hz. Muhammed", *Usul*, Usûl, 7 (2007/1), s. 139.

belirtmektedir.<sup>137</sup> Kecia Ali, büyük ölçüde kadınlar konusunda olumsuz içeriklere sahip hadislerin öne çıkması sebebiyle feminist ve değişim yanlısı çoğu Müslümanın, İslami evlilik hususunu yeniden düşünme girişimlerinde bu hadislere başvurmaksızın işlerini yapmayı tercih etmeye başladıklarını bildirmektedir. Bunun yerine onlar Kur'an'ın yeniden yorumlanması üzerine odaklanmaktadır. Mesela Amina Wadud da, hadis edebiyatındaki zorlukların, Kur'an'a başvurulmadan yorumlanmasını gerektirecek kadar önem taşıdığı kanaatinde dir.<sup>138</sup>

Tuksal da, hadisleşen rivayetlerin dini dogmalar olmak yerine binlerce yıla dayanan bir süreçteki ataerkil yapılanmalardan kaynaklanan insani süreçler olduğu sonucuna varmaktadır. Bu durum ona göre bir taraftan kasıtlı kötüye kullanmalar, diğer taraftan ise ataerkil kabullerle şekil kazanmış anlama ve yorumlamalardan kaynaklanmaktadır. Sebepler çeşitli olmakla birlikte, bu rivayetlerde “kadın kişiliği erkek kişilik karşısında küçümsenmekte ve o, ‘sorumlu bir özne/halife’ olmaktan çok, bir nesne olarak değerlendirilmekte, dolayısıyla haksızlığa uğramaktadır.”<sup>139</sup>

Eleştiriye tabi tutulan rivayetleri şu şekilde verebiliriz: “Benden sonra erkeğe kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım.”<sup>140</sup> “Başlarına bir kadını geçiren bir topluluk asla iflah olmayacaktır.”<sup>141</sup> “Koca karısını yatağına davet eder de o bunu reddedip, kocası kızgın bir şekilde uyursa, melekler ona sabaha kadar lanet edeceklerdir.”<sup>142</sup> “Cehennem gördüm, oradakilerin çoğu kadınlardı.”<sup>143</sup> İbn Ömer'den nakledilen bir rivayette bir kadının Peygamber'e şu soruyu sorduğu belirtilmektedir: ‘Ey Allah'ın Rasûlü, eşin (zevce) kocasına karşı yükümlülükleri nedir?’ Peygamber buna karşı kadının kocasına karşı yükümlülüğünün, onun izni olmadan evi terk etmemesi olduğunu; bunu yapması durumunda ise rahmet ve gazap meleklerinin kadın pişmanlık getirip ya da eve dönünceye kadar lanet okuyacaklarını söylemiştir. Kadının, kocanın karısına zulmetmesi durumunda da mı bunun geçerli olacağı yolundaki sorusuna karşılık, Peygamber'in cevabı “zulmetse bile” olmuştur.<sup>144</sup>

Yukarda zikri geçilen rivayetleri hadis ilmi açısından ve anlarken bağlamında değerlendirmek gerekir bu anlamda ilgili rivayetleri değerlendirmek istiyoruz.

<sup>137</sup> A. Barlas, “Believing Women” In *Islam. Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur'an*, Austin: University of Texas Press, 2002, s.45

<sup>138</sup> Kecia Ali, “A Beautiful Example”: The Prophet Muhammad as a Model for Muslim Husbands’, *Islamic Studies*, 43:2 2004, s.286

<sup>139</sup> Bu yaklaşım tipleri için bkz. Toker, *age*, s. 144-152.

<sup>140</sup> Buhârî, “Nikah” 17; Muslim, “Zikr” 97,98; Tirmizi, “Edeb” 31, İbn Mace, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *Sunen*, (Tahk. Muhammed Fuat Abdalbaki), Kahire, 1952-1953, “Fiten” 19; İbn Hanbel, Ahmed, *Musned*, (Tahk. Ahmed Muhammed Şakir), Kahire, Daru'l-hadis, 1.bs., 1949, V/ 100,210.

<sup>141</sup> Buhârî, “Meğazi” 82, “Fiten” 18; Tirmizi, “Fiten” 8; İbn Hanbel, *Musned*, 43, 47,5.

<sup>142</sup> Buhari, “Bed’ul Halk” 7; Ebu Davud, “Nikah” 41; Tirmizi, “Rada” 1.

<sup>143</sup> Buhari, “İman” 21; Muslim “Zikr” 95.

<sup>144</sup> Tayalisi, *Musned*, I/263, no.1951; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, III/557, no.17124.

1. Sahih olan ilk rivayet Buhari'de yer almaktadır: *“Benden sonra bir erkeğe karısından, çocuklarından ve komşularından daha zararlı bir fitne bırakmadım.”* Aslında *“İnsan zayıf yaratılmış ayetinin tefsirinde de ifade edildiği gibi âlimlerin bunu erkeğin doğasının kadına karşı genel zaafına zayıflığına işaret olarak anlamaktadır. Böylece kadınların erkekler için ayartma nesnesi oldukları iddiası, genel bir gözlem olmaktadır. Bu gözlem, insanları bu zaafların üstesinden gelebilmeleri için erkek kadın ilişkisinde bir kurallar ve düzenlemeler zorunluluğunu ifade etmektedir. Burada gözardı edilmemesi gereken kavramsal ayrım kadınların, özne mi ‘ayartıcı mı, sonuç mu ‘ayartma (fitne sebebi) mi olduklarıdır.*

Fitne kelimesinin anlaşılmasının, ister ayartma isterse deneme biçiminde olsun, kültürel bağlamla ilgili olduğu da görülmektedir. Fitne, tarihi bakımdan hem ayartma hem de deneme olarak anlaşılmaktadır. Ancak Arapça konuşan İslamcıların çoğu fitneyi cinsel bakımdan yorumlama eğilimi içerisinde olup, terimin ayartma yönünü vurgulamış olmaktadır. Buna karşılık terimin cinsellik bağlamında yorumlanmasına dair örnekler ‘Batılı kültürel temel modeli’ne dair bir görüşten kaynaklanan bir okumayı ortaya koymaktadır. Bu, ‘Arap kültürel temel modeli’ olarak adlandırılan birincisi ile çelişmektedir. Çünkü birincisinde, hadisin son kısmını görmezden gelecek bir şekilde kadınların anlaşıldığı bir fitne kavramlaştırması söz konusudur.

2. *“Kadınları başlarına geçiren toplulukların iflah olmayacakları”* şeklindeki hadisin Buhari ve diğer hadisçiler tarafından sahih olarak nitelendirilmektedir.

Hz. Peygamber İran Kisra'sının kızı tahta geçtiğinde bu sözü söylediği bilinmektedir.<sup>145</sup> Bu has olayı genel olarak kadınları aşağıladığı ifade edilerek birçok kimse tarafından eleştirilmiştir. Yine ona göre fakihler kadınlar ve siyaset ilişkisi konusunda söz konusu hadisin uygulanabilirliği noktasında görüş birliği içerisinde olmamışlardır. Bu hadisi kadınları karar mekanizmalarının dışında tutmak için kullananların varlığı kesindir. Taberi, bu hadisi, kadınları karar alıcı güçlerinden yoksun bırakmak ve onları siyaset hayatından dışlamak noktasında yeterli bir temel olarak bulmamıştır. Kadınların devlet başkanlığını olumsuz gören bu hadisin ravisi olan Abu Bakra'nın aslında güvenilir olarak kabul edilmesi gerektiği yolundaki bir düşünce tarafından dile getirilmiş bulunmaktadır. Çünkü ona göre Abu Bekre'nin yaşam öykülerinden birinde onun gerçeğe aykırı şahitlikten dolayı suçlu bulunup kırbaçlandığı anlatılmaktadır. Hidayet Şefkatli Tuksal da, Peygamber'in döneminde kadınların İslamlaşma esnasında erkekler gibi mücadele ettiklerine, benzer sorumluluklar aldıklarına, birlikte hicret edip, gerekli durumlarda savaflara katıldıklarına, siyasi tercihlerini ifade edecek bir durum olarak biat ettiklerine ve eman verdiklerine dikkat çekmektedir. Peygamber döneminde kadınlar, Tuksal'ın deyişiyle *“cahiliye statükosunun kendilerine reva gördüğü ‘ikincil statü’ye dair kalıp yargıları aşmış”* ve *“kendilerini İslam*

<sup>145</sup> Buhârî, “megazî” 77.



toplumunun eşdeğer üyeleri olarak görmüş"lerdir.<sup>146</sup> Cihan Aktaş'a göre de İslam tarihinde sadece asr-ı saadet döneminde kadınlar siyasi, askeri ve kültürel yönlerden etkin roller yüklenmişlerdir.<sup>147</sup>

3. Roald'ın "*kadınların kocalarının izni dışında evi terk etmemeleri*" gerektiği için "*Arap kültürel temel modeli*" dediği çerçeveden büyük ölçüde etkilendiğini düşündürmektedir.<sup>148</sup>

4. Arapça konuşulmayan ülkelerde "*Kadınların dinen ve aklen eksik oldukları*" şeklindeki hadis ise İskandinavya'da yaşan Somali'li bir grupta toplumsal cinsiyet tartışmalarında bu hadise atıf yapıldığı araştırmalarda tespit edilmiştir. Bu da muhtemelen Suudi Arabistan'da eğitim gören Somali'li hocaların etkisinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla coğrafi ve kültürel farklılıklar ya da farklı nüfuz bölgeleri hadislerin dolaşımı ve rolünü etkileyebilmektedir.

5. Hz. Peygamber'in kadınların kırılğanlıklarına dikkat çekmek üzere onları kristal vazolara ve eğe kemiklerine benzetmektedir. Bu tür rivayetleri kadının eğri olduğuna yorumlayanlar ve reddedenler de vardır.

Hz. Peygamber bir ifadesinde kadınlara kibar davranılmasını şu şekilde ifade etmektedir: "*Kadınlara nazik davranın. Kadın eğe kemiğinden yaratılmıştır ve eğe kemiğinin en eğik kısmı üst bölgedir. Düzeltmeye kalkmanız halinde onu kırarsınız. Onu kendi haline bırakırsanız eğik kalmaya devam edecektir. Bu yüzden kadınlara nazik davranın.*"<sup>149</sup>

Tuksal ise hadis hakkında şunları söylemektedir: "*Erkek egemen anlayışın insanlık tarihinde öteden beri erkeği önceleyip kadını aşağıladığını belirtmekte, bunun aynı zamanda Peygamber'e ait olduğu iddia edilen rivayetlere de sokuşturul olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre bu bir rastlantı değildir. Çünkü her yerde olduğu gibi yerleşik zihniyet burada da kendi kalıp yargılarını haklı çıkartmak amacıyla dine başvurmuştur. Bu durum, Peygamber'in kadınlar konusundaki görüş ve tutumları bakımından daha önce anılan çerçevedeki içeriğe ters düşen birtakım rivayetlerin varlığına yol açmıştır. Bu zıt yöndeki rivayetler paradoksal bir şekilde peygamberin dini konumunun meşrulaştırıcılığından faydalanmaktadırlar. Zikredilen rivayetler topluluğu, tam anlamıyla kadın aleyhtarı bir tutumu tebarüz ettirmektedir.*"<sup>150</sup>

Hz. Peygamber, insanlığın yarısı olan kadınları; fitne çıkarıcı bir varlık, kocalarının cinsel metaı olduğu ve kocasının cinsel isteğini reddettiğinde lanetlenmesine sebep olacağı, kadının yönetici olduğu toplumun iflah olmayacağı

<sup>146</sup> Tuksal, *Kadın Karşısı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*, s.237.

<sup>147</sup> Cihan Aktaş, *Sistem İçinde Kadın*, İstanbul: Beyan Yayınları, 3.bs., 1991, s.128.

<sup>148</sup> A. S. Roald, *Women in Islam. The Western Experience*, London and New York: Routledge, 2001, s.14

<sup>149</sup> Buhari, "Enbiya" 5; Muslim, "Rada" 65; Tirmizi, "Talak ve Lian" 12.

<sup>150</sup> Hidayet Şefkatli Tuksal, *Kadın Karşısı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara: Kitabiyat: 2000, s.236-237

ve kocası zulmetse de kadın izinsiz evinden çıkamayacağı rivayet edilmektedir. Bu rivayetler ait oldukları bağlamlardan kopartılıp günümüzün kadın ve erkek eşitliğini savunan söylemi esas alacak olursak; Hz. Peygamber'i gaddar biri olarak nitelerek kaçınılmazdır. Bu rivayetlerin söylenildiği ortam ve bağlamda ele alınması gerekir. Aksi takdirde bu rivayetleri literal okuma ile Hz. Muhammed'in kadın düşmanı, despot biri olduğu iddiası veya bu rivayetlerin ona ait olmadığı şeklinde savunmacı bir yaklaşım ilmi olmayacaktır.

Barlas'a göre, Peygamber hem erkekler hem de kadınlar için bir rol modelidir. Her şeyden önce kadınlara karşı nazikliği ile tanınan bir Peygamber'in mirasının, onu en yakından takip ettiği iddiasında olan Ehli Sünnet'e, ne Kur'an'ın öğretilerinden, ne de Peygamber'in kadınlara davranışlarından çıkartılamayacak olan aleyhte hususu hatırlatması tam bir ironidir. Barlas, yetmiş bin hadisten oluşan ve sahih olarak nitelendirilen bir koleksiyondan yalnızca altı civarında hadisin kadın düşmanlığını ifade ettiğini düşünmekte ve buna karşılık, erkeklerin, onlarca olumlu hadis dururken, cinsiyet eşitliğine karşı bu altısını ileri sürmelerinin de ironik bir durum oluşturduğunu belirtmektedir.<sup>151</sup>

Roald rivayetleri değerlendirme babında şunları ifade etmektedir: "Bazı yerlerde kadın erkek ilişkileri sevgi ve mahremiyete dayalı olarak ele alınırken, diğer bazı yerlerde ise bu ilişkiler, güçlü cinsiyet eşitliği kavramıyla doğup büyüyen insanların bir bütün olarak, kadınları olumsuz şekilde niteleyici ve aşağılayıcı olarak değerlendirebilecekleri kelimelerle tasvir olunmaktadır.<sup>152</sup> Roald'ın aslında sözün bağlamında ve tarihinde farklı algılanacağını ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Hz. Peygamber'in kadına yaklaşımın nazik, kibar ve onun rızası çerçevesinde olduğunu bildiren rivayetleri göz ardı etmemek gerekir. Ancak kadının yaratılışı ve özel durum ve kişilere yaptığı açıklamaları çarpıtarak anlamak art niyet içerir. Hz. Peygamber'in aile içindeki eşlere yüklediği sorumluluğu ve uygulamasını şu rivayetler ifade etmektedir: "Aranızda en iyiniz ailesine en iyi şekilde davranmanızdır. Ben de ailesine karşı en iyi davrananlarınız arasındayım."<sup>153</sup> "Size kadınlara iyi davranmanızı salık veririm, çünkü onlar sizin gözetiminiz altındadırlar. Onlar açıkça kötü işler yapmadıkları sürece sizin onlar üzerinde bundan başka bir hakkınız bulunmamaktadır. Eğer böyle yaparlarsa onları yataklarında yalnız bırakın, onlara vurun, fakat şiddetle değil. Eğer bunun üzerine size itaat ederlerse onlara zarar vermek için başka bir yol aramayın."<sup>154</sup> "Bir adam Hz. Peygamber'e: Kocanın karısına karşı vazifeleri nelerdir? Diye sorar. Hz. Peygamber şöyle cevap verir: Yediğinden yedir. Giydiğinden giydir. Yüzüne vurma. Ona karşı kötü konuşma."<sup>155</sup> "Hiçbirinin karısına, bir köleye vurur

<sup>151</sup> A. Barlas, "Believing Women" In Islam. Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur'an, Austin: University of Texas Press, 2002, s.45

<sup>152</sup> Roald, *Women in Islam*, s. 146.

<sup>153</sup> İbn Mace, "Nikah" 50.

<sup>154</sup> Tirmizi, "Radaat" 11; İbn Mace, "Nikah" 3.

<sup>155</sup> Ebu Davud, "Nikah" 42; İbn Mace, "Nikah" 3.

*gibi vurup da ondan sonra akşam onunla birlikte yatmasın*"<sup>156</sup> "Aranızda en iyiniz ailesine en iyi şekilde davranmanızdır. Ben de ailesine karşı en iyi davranışlarımız arasındayım."<sup>157</sup> Aişe şöyle demiştir: "Hz. Peygamber, eşlerine ya da uşaklarına asla vurmamıştır. Ve o Allah rızası ya da yasakları önlemek için onların dışında eliyle herhangi bir şey yapmamıştır; çünkü onun öfkesi Allah içindir."<sup>158</sup>

Mernissi, konuyu daha da ileri boyutlara taşıyarak Medine dönemi için geçerli olmak üzere bizzat Peygamber'in cinsiyet eşitliğine ilişkin bir projesinin varlığından söz etmektedir.<sup>159</sup> Bu ikinci grupta yer alan sözler, açık bir şekilde kadın yanlısı ya da onları olumlu bir toplumsal çerçeveye yerleştiren içerikler taşımaktadır. İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in ne kendi eşlerine, ne bir köleye ne de herhangi bir kişiye asla el kaldırmadığını kaydetmektedir. Öyle ki Peygamber evinde bir başkaldırıyla karşılaştığı tek örnekte de onlara karşı şiddet kullanmamakla kalmamış, evini terk etmiş ve bir ay süreyle mescide bitişik bir odaya taşınmıştır.<sup>160</sup>

Fatma Ünsal da, bugün kadınların cemaatten soyutlanmaya çalışılıp, uygun yer olarak kendilerine evlerinin, hatta yatak odalarının gösterilmesine karşılık, Peygamber döneminin üniversitesi, parlamentosu durumunda olan mescide cemaate katılım konusunda kadınları teşvik ettiğinin altını çizmektedir. Hz. Muhammed'in rüyası, kadınların serbestçe dolaşabildikleri bir toplumdur. Döneminde kadınların yolculukta yakınları ile yolculuk etmesini tavsiye ederek gelecekte kadınların serbestçe seyahat edecekleri ortamın geleceğini vurgulamıştır.<sup>161</sup> Onun adalet hususunda sert ve boyun eğmez olduğu, ama aynı zamanda nezaket, kibarlık, dürüstlük ve tevazu adamı olduğu, yumuşak ve affedici bir mizaca sahip olduğu, nahoş davranışlardan ve gaddarlıktan hoşlanmadığı kaydedilmektedir.<sup>162</sup>

Hadisler alanında bu durumdan dolayı yaygın olan bir tutum, rivayetler arasında seçici davranmaktır. Bu durum ona göre hem erkek merkezli, hem de feminist yaklaşımlar için geçerlilik taşımaktadır. Bir başka deyişle dini metinleri okuyan erkek merkezli düşünen Müslümanlar bu metinleri kendi cinsiyetleri çevresinde seçerlerken, kadın bakış açısından yaklaşan kadınlar da kendileri

<sup>156</sup> Buhari, "Nikah" 93; İbn Mace, "Nikah" 51.

<sup>157</sup> İbn Mace, "Nikah" 50.

<sup>158</sup> Muslim, "Fadail" 79; "İbn Mace, "Nikah" 51; Darimi, Abdullah b. Abdurrahman, *es-Sunen*, (Tahk. Fauad Ahmed zemirli), Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-Arabi, 1.bs., 1407, "Nikah" 34; İbn Hanbel, *Musned*, VI, 229, 232.

<sup>159</sup> Mernissi, *age.*, s.184

<sup>160</sup> Mernissi, Fatima, *The Veil and Male Elite. A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam*, (transl. Mary Jo Lakeland, Reading), Mass.: Addison-Wesley Publishing Company, 1991, s.156 vd

<sup>161</sup> Fatma Ünsal, 'Türkiye'de Kadın Hareketinin Parçalı Yapısı', konuşma kaydı, 'Kadın Sorunları Bağlamında Örnek Bir Eş ve Baba Modeli Olarak Hz. Peygamber (s) Paneli, İran İslam Cumhuriyeti Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı, Ankara: 17 Mart 2007.

<sup>162</sup> Toker, *agm*, 145.

açısından bu seçimi gerçekleştirmektedirler. Müslüman feministler erkek merkezli bakış açısına sahip Müslümanlara benzer bir şekilde dini metinleri okuma işinde seçici olma eğilimi taşımaktadırlar. Müslüman feministler kadınlar lehindeki hadisleri almakta, buna karşılık kadınları olumsuz niteliklerle anan hadisleri eleştirip reddetmektedirler.<sup>163</sup>

Sonuç olarak kadınları aşağıladığı düşünülen hadisler üzerinden Hz. Muhammed'i bir kadın düşmanı ilan etmekte hiçbir tereddüt göstermeyenler; metheden hadislerini esas aldıklarında kadınları büstlere yerleştirme ya da abideleştirme diye ifade edebileceğimiz abartılı bir soyutlama yolunu tercih etmektedirler. Bu yanlış olan bir husustur. Hz. Peygamber'i kendi döneminin normları ile değerlendirmek ve lafzî çarpıtılmış yorumlar yerine İslam'ın temel ilkeleri çerçevesinde ve rivayetleri bütüncül okumak gerekmektedir.

### Sonuç

Küreselleşmenin getirdiği veya ifade ettiği kültürel eğilimlerin karşısında İslam, güçlü bir rakip olarak toplumsal ve kültürel varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda İslam'la rekabete yönelik girişimler çerçevesinde onun Peygamberine yönelik saldırılar doğrudan İslam'ı hedef almaktadırlar. Hz. Peygamber'e atıfla oluşturulmak istenen İslam karşıtlığında günümüz olaylarını değerlendirmede art niyet yanında tarihi günümüz normları ile çarpıtılarak okuma söz konusudur. Hz. Peygamber'i terörün kaynağı ve şehvet düşkünü resmeden batının zihni müktesebatı temiz değildir. Ayrıca Oryantalistlerin ayet ve hadisleri çarpıtılarak değerlendirmeleri buna veri sağlamaktadır. En kötüsü de batı basını ve siyasileri bundan rant elde etmektedirler.

İslam'ın bir rahipten alınmış sapkın bir Hıristiyan mezhebi olduğu ve doalyısıyla Hz. Peygamber'in nübüvvetinin sahteliği iddiası altında siyasi, ekonomik ve en son dini sebepler vardır. En önemlisi Hıristiyanları İslam'a girmelerinin önünü kesmek ve İslam hakkında bilgi edinmelerini önleme çabasıdır. Hz. Peygamber'in ve Müslümanların İslam'ı savaşa yaydığı şiddet ve terör estirdiği ve bu günkü terörün kaynağının da Hz. Peygamber ve İslam olduğu iddiaları batının sömürü düzeni için çıkardıkları fitne ve iftiralardan üstünü örtmek için uydurdukları açıktır. İslam ve başta peygamberleri olmak üzere bütün Müslümanları bu kefeye koyarak insanlığı ve özelde Yahudi ve Hıristiyanları İslam'dan uzak tutmak asıl hedeflerdir.

Hz. Peygamber'in çok evliliği, Hz. Aişe ve Zeyneb binti Cahş ile evliliği üzerinden şehvet düşkünü olduğu iddiası doğru değildir. Hz. Peygamber'i ve sözlerini yaşadığı dönemin şartlarında ve kabullerinde değerlendirmek gerekmektedir. Bunu yapan bazı batılı âlimler de yukarıda ifade edildiği gibi Hz. Peygamber'e yapılan bu eleştirileri yersiz bulmakta ve reddetmektedir. Hz.

<sup>163</sup> Toker, *agm*, 151.

Peygamber'in kadınları aşağıladığı konusunda zikredilen rivayetleri çarpıtarak anlamak yerine bağlamına ve Hz. Peygamber'in hayatına ve konu ile ilgili rivayetler çerçevesinde anlamak meseleye bütüncül bakarak anlamak gerekmektedir. Parçacı ve literel okumalarla rivayetler bağlamından koparılarak günümüzün kabulleri ile okunduğunda Hz. Peygamber'i kadın düşmanı ilan edilmesi kaçınılmazdır. Müslüman kadınlar pasif ve uysal yaratıklar olmadıkları gibi içinde yaşadıkları dünyayı da aktif tutumlar geliştirmekte dini bir sakınca görmemektedirler. Kadınların bu tutum, Peygamber'in eşleri de dahil ilk İslam'ın yıllarından bugüne kadar böyledir. Kadınların tabiatları gereği sınırlı faaliyet gösterdikleri bir yana bırakacak olursak, örf adı altında her konuda sınırlayan ve aşağılayan düşünce dini temelli değildir. Burada ele alınan konuda kadınların ulaştıkları ortak nokta, Hz. Muhammed'in bir yüksek ahlak örneği olarak, kadın dostu olduğudur.

Araştırmada sonuç olarak Hz. Peygamber'e yapılan atıflarda yaşadığı dönemin şart ve kabulleri ile ilgili anlayış sebebi ile kısmi gerçekliklerin bağlamından koparıldığı ve günümüz şart ve kabulleri ile çarpıtarak yorumlanarak Hz. Peygamber ve İslam hakkında yanlış algı oluşturmak istenmektedir.

#### KAYNAKÇA

- Abdurrahman, Aişe, *Rasulullahın Annesi ve Hanımları*, (Çev. İsmail Kaya), Konya 1987.
- Akkad, Abbas Mahmud, *es-Sıddıka bintü's-Sıddik*, Kahire Dârü'l-Ma'arif, 1963.
- Aktaş, Cihan, *Sistem İçinde Kadın*, İstanbul: Beyan Yayınları, 3.bs., 1991
- Allen, Christopher, *Islamophobia*, England, Ashgate Publishing Limited, 2010.
- Altıntaş, Ramazan, *Bütün Yönleriyle Cahiliye*, Konya, Ribat Yayınları, ts.
- Armstrong, Karen, *İslam*, Modern Library, USA, 2000, s. 141; *İslam*, (Çev. Selim Yeniçeri), İstanbul: Koridor Yay., 2008.
- Arsel, İlhan, *Şeriat ve Kadın*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1995.
- Aşık, Nevzat, *Hz.Aişe'nin Hadisçiliği*, İzmir, Öğrenci Basımevi, 1987.
- Atacan, Fulya, "Radikal İslam'ın Küresel Bir Tehdit'e Dönüşüm Süreci: Afganistan Deneyimi", *YDU Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Volume I Sayı/Number 1 Nisan/April 2008, s. 35-52.
- Ateş, Ali Osman, *İslam'a Göre Cahiliyye ve Ehli Kitap Örf ve Adetleri*, İstanbul, Beyan Yayınları, 1996.

- 
- Azimli, Mehmet, "Hz. Aişenin Evlilik Yaşı Tartışmaları Ya da Savunmacı Tarihçiliğin Çıkmazı", *İslami Araştırmalar*, Ankara, XVI. cilt, 1. sayı, 28, 2003, s. 2-3.
  - Bacon, Francis, *Denemeler*, (Çev. Elif Günçe), İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2004.
  - Barın, Hilal, *Tedirgin Nefret İslamofobi*, İstanbul, Tezkire yayıncılık, 1. Baskı, 2016.
  - Barlas, A. "Beliveing Women" *In Islam. Unreading Patriarchal Interpretations of the Qur'an*, Austin: University of Texas Press, 2002.
  - Barnabas, Bab: 42: 13 Ayet. (Çev. Halil, Saade) by., Matbatı Menar, ts.
  - Belazurî, Ahmed b. Yahya b. Cabir (279/892), *Ensâb*, Beyrut, Daru'l-Fikr, 1996.
  - Bernard Lewis, *Islam and the West*, New York, Oxford University Press, 1993.
  - Berzezinski, Zbigniew, *Tercih, Küresel Hâkimiyet mi? Küresel Liderlik mi?*, çev. Cem Küçük, İstanbul, İnkılâp Yayınevi, 2. Baskı, 2005.
  - Beyhâkî, *Delâilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'fî Kal'acî), Beyrut 1405/1985.
  - Buhârî, *es-Sahih*, (Tahk. W. Jounboll), leyde, 1862-1908.
  - Canatan, Kadir vdg., *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Ankara, Eski Yeni Yayınları, 1. Basım, 2007.
  - Cardini, Franko, *Avrupa ve İslam*, (Çev. Gürol Koca) İstanbul, Literatür Yayınları, 2004.
  - Caroline Fourest ve Fiammetta Venner, "Islamophobie?", *Prochoix*, No : 26-27, Paris, Automne Hiver, 2003, s. 28.
  - Christopher Allen, *Islamophobia*, England, Ashgate Publishing Limited, 2010.
  - Çağatay, Neşet, *İslam Dönemine Dek Arap Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.
  - Çarkman, Aslı, "Avrupa ve Öteki: Avrupa İmgesinin Osmanlı Aydınlanmasından Yansıması", (Der.E. Fuat Keyman), Türkiye'nin Yeniden İnşası, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013.
  - Daniel, Norman, *The Arabs and Medieval Europe*, London: Longman, 1975.
  - *İslam and the West: The Making of the Image*, Edinburgh: Edinburg University Press, 1960.
  - Darekutnî, Ali b. Ömer, *Sualatu'l-Hakim*, Thak. Muhammed b. Abdullah, Riyad, Mektebetu'l-Marif, 1.bs. 1984.

- Darimi, Abdullah b. Abdurrahman, es-Sunen, (Tahk. Fauad Ahmed zemirli), Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-Arabi, 1.bs., 1407.
- Dozy, Reinhart, *Tarihte İslamiyet*, (çev: Abdullah Cevdet -Osmanlıca metin-), İstanbul 1908.
- Dermenghem, Emile, *Muhammed'in Hayatı*, (Çev. Reşat Nuri), İstanbul 1930.
- Dursun, Turan, *Din Bu*, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2000.
- Ebû Davud, Süleyman b. Eşas es-Sicistanî, *Sunen*, (Tahk. Muhammed Muhyiddin Abd al-hamid), Kahire 1935.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah, *Duafa*, Tahk. Faruk Hamede, by., Daru's-Sakafe, 1984.
- Edward, Said, *Oryantalizm*, (çev. Nezh Uzel), İstanbul 1998.
- Fayda, Mustafa, "Bahîrâ" *DİA*, İstanbul, İSAM, 1993, IV/487.
- Francis Bacon, *Denemeler*, (Çev. Elif Günçe), İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2004.
- Fazlurrahman, *Siret Ansiklopedisi*, (çev: Heyet), İstanbul 1990.
- Galen Johnson, "Muhammad and Ideology in Medieval Christian Literature", *Islam and Christian-Muslim Relations*, XI-, 2000.
- Gedikoğlu, Sümeyye, "İslamafobia", Kamuda Soyal Poltika, sayı: 34, ocak-şubat mart-2016.
- Görmez, Mehmet, Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler", *İslamiyât III* (2000) sy. 1. 12-30.
- Günaltay, M. Şemseddin, *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri*, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 1997.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, (Çev. Salih Tuğ), İstanbul, İrfan Yayıncılık, 1990.
- Harman, Ömer Faruk, "Yuhannâ Ed-Dımaşkî", *DİA*, İstanbul, İSAM, 2013, XXXXIII/ 581.
- Hatip, Abdülaziz, *Kuran ve Hz. Peygamber Aleyhindeki İddialara Cevaplar*, İstanbul 1997.
- Hayfî, İmadüddin, *Şübehât tazimi'd-devleti'l-İslâmî ve'r-red aleyha*, yy., Heyetü'ş-Şami'l-İslamiyye, 1. bs. 2015.
- Hourani, Albert, *Avrupa ve Orta Doğu*, (Çev: Ahmet Aydoğan, Fahrettin Altun), İstanbul 2001.

- Huntington, Samuel, *Medeniyetler Çatışması ve Yeni Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, (çev. Mehmet Turhan ve Cem Soydemir), İstanbul, Okyanus Yayınları, 2006,
- İbn Cevzî, Muhammed b. Ahmed, *Teshili li ulumi't-Tenzil*, (Tahk. Muhammed salim Haşim), yy., Daru'l-Kütübi'l-İlimiyye, 1995.
- İbn Ebi Hatim, Ebu Muhammed Abdurrahman er-Razi, *el-Cerh ve't-Tadil*, Haydarabad·Dekkan, 1372.
- İbn'ül Esîr, İzzuddin Ebu'l-Hasan b. Ebi'l-Kerem (630/1233), *Üsdü'l Ğabe*, Beyrut 1996.
- *el-Kamil fiT-Tarih*, Beyrut 1979.
- İbn Habîb, Ebu Cafer Muhammed b. Habîb (245/859), *Kitabu'l-Muhabber*, Beyrut ts.
- İbn Hacer el-A'skalanî, *el-İsabe fi Temzi's-sahabe*, Beyrut 1328.
- *Tehzibü't-Tehzib*, Beyrut ts.
- İbn Hanbel, Ahmed, *Musned*, (Tahk. Ahmed Muhammed Şakir), Kahire, Daru'l-hadis, 1.bs., 1949.
- İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Sire*, Beyrut, Daru'l-Marife Yayınları, ts.,
- İbnü'l-İmad, *Şezeratü'z-Zeheb*, by. ts.
- İbn İshak, Muhammed, (ö151/768), *es-Siretü'n-Nebi*, (tahk. Muhammed Hamidullah), Konya, Hayra Hizmet Vakfı Yayınları,1981.
- İbn Kesi'r Ebu'l-Fida İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*,(Tahk. M. İbrahim el-Benna vdg.), İstanbul 1985.
- İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-nihaye*, Beyrut 1974.
- İbn Mace, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *Sunen*, (Tahk. Muhammed Fuat Abdalbaki), Kahire, 1952-1953.
- İbn Sad, et-Tabakatü'l-Kübra, Beyrut, ts..
- İncil (Müjde) Türkçe Tercümesi, İstanbul, Yei Yaşam Yayınları, 1996.
- Johnson, Galen, "Muhammad and Ideology in Medieval Christian Literature", *Islam and Christian-Muslim Relations*, XI-, 2000, s. 336-338.
- Kazıcı, Ziya, *Hz.Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, İstanbul, Çağ Yayınları, 1991.
- Kecia Ali, "A Beatiful Example": The Prophet Muhammad as a Model for Muslim Husbands', *Islamic Studies*, 43:2 2004.



- Konrapa, Zekai, *Peygamberimiz İslam Dini ve Aşere-i Mübeşşere*, İstanbul, Fatih Yayınevi, ts
- Kurtubi, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensari, *el-Camiati'l-ahkami'l-Kur'an*, Kahire 1987.
- Leon Caetani, *İslam tarihi*, (Çev. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924-1927.  
- *Maometta profeta d'Arabia*, Roma 1910.
- Maverdi, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, *'Alamun-Nübüvve*, (tahk. Muhammed Mutasım Billah), Beyrut, Daru'l-Kütübi'l-Arabi, 1.bs. 1987.
- Mevdudi, Ebul-Ala, *Tarih Boyunca Tevhit Mücadelesi ve Hz. Peygamber*, (çev: Ahmet Asrar), İstanbul, Pınar Yayınları, 1984.
- Mernissi, Fatima, *The Veil and Male Elite. A Feminist Interpretation of Women's Rights in Islam*, (transl. Mary Jo Lakeland Reading, Mass Addison), Wesley Publishing Company, 1991.
- Miras, Kamil, *Sahih-i Buhari Muhtasan Tecrid-i Sarih Tercümesi*, Ankara, ts
- Müslim, Sahih, (Tahk. Muhammed Fuad Abdalbaki, Kahire, 1955-1956.
- Nebhânî, *Huccetüllâh ale'l-âlemîn*, Beyrut 1316.
- Özyayın, Abdülkerim, "Arap", *DİA*, İstanbul, İSAM, 1991, III, 321.
- Öztürk, Orhan *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, 1. Baskı, 1992.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadet'in Büyük Kadınları*, İstanbul, Yeni Boyut Yayınları, 1998.
- Roald, A. S. *Women in Islam. The Western Experience*, London and New York: Routledge, 2001.
- Rodinson, Maxime, *Muhammed*, Çev. Atilla Tokatlı, İstanbul, Özne Yayınları, 1998.
- Sanânî, Abdurrezzâk b. Hemmâm, *Musannef*, (Tahk. Habiburrahman el-Azamî), Beyrut, Mektebetu'l-İslami, 2. bs. 1403.
- Savary, *Mahomet Le Koran*, Paris, ts.
- Savaş, Rıza, "Hz. Aişe'nin Evlenme Yaşı ile İlgili Farklı Bir Yaklaşım", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 1995, sayı IX, s. 140-141.
- Schnapper, Dominique, *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki*, çev., Aşegül Sönmezay, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005
- Sena, Cemil, *Muhammedin Felsefesi*, İstanbul 1975.

- Servante, Alain, "Batıların Gözünde Türk İmajının Geçirdiği Değişimler", (Ed. Özlem Kumrullar), *Dünyada Türk İmgesi*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2. Basım, 2008.
- Suyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, (nşr. M. Halil Herrâs), Kahire 1386-87/1967.
- Şakiroğlu, Mahmut H., "Caetanı, Leon" *DİA*, VI, 545.
- Şiblî, Mevlânâ, *İslâm Tarihi, Asr-ı Saâdet: Peygamberimizin Sîreti*, (trc. Ömer Rıza [Doğrul]), İstanbul 1346/1921.
- Şulul, Kasım, *Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, İnsan Yayınları, 2003.
- Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *Mu'cemul-Kebir*, thk. Hamdi b. Abdilmecid es-selefi, Musul, Mektebetu'l-Ulûm ve'l-Hikem, 2. Baskı, 1983.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa, *el-Camiu's-Sahih Sunen et-Tirmizî*, (Tahk. Ahmed Muhammed Şakir) Beyrut, Daru ihyau turasilarabi, ts.
- Toker, Ali İhsan, "Kadınların Peygamber Algısı Müslüman Kadınlar ve Hz. Muhammed", *Usul*, 7 (2007/1), s. 139.
- *Bir Yapılaşma İlişkisi Olarak Kadınlar ve Din*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005
- *İslamofobia: a challenge for us us all*, Great Britain, 1997.
- Tuksal, Hidayet Şefkatli, *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdüşümleri*, Ankara: Kitabiyat: 2000.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, ts.
- Ünal, Asife, *Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve İslam'da Evlilik*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Ünsal, Fatma, 'Türkiye'de Kadın Hareketinin Parçalı Yapısı', konuşma kaydı, 'Kadın Sorunları Bağlamında Örnek Bir Eş ve Baba Modeli Olarak Hz. Peygamber (s) Paneli, *İran İslam Cumhuriyeti Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı*, Ankara: 17 Mart 2007.
- Watt, Montgomery, *İslam'ın Avrupaya Tesiri*, (Çev. Hilmi Yavuz), İstanbul, Boğaziçi yayınları, 1986.
- *Hz. Muhammed*, (Çev. Hayrollah Örs), İstanbul 1963
- Voltaire, *Candide ya da İyimserlik*, (Çev. Server Tanilli), İstanbul, Cem Yayınları, 1994
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kuran Dili*, İstanbul, Eser, 1971.

• Yıldırım, Suzan, Hz.Aişe'nin Evlilik Yaşı Etrafındaki Tartışmalar, *İstem*, Yıl:2, Sayı:4, 2004, s. 237 – 245.

• ez-Zehebi, Ebu Abdillah Şemsüddin *Tezkiretü'l-Huffaz*, 3. Baskı, Haydarabad-Dekkan 1375.

- *Mi'zanü'l-İtidal*, Mısır 1382

- *el-İber*, Beyrut 1987.

- *Siyeru A'lami'n-Nebevî*, Beyrut 1402.

### • Internet Kaynakları

• Cihan haber Ajansı “Medya İslamofobiyi Körüklüyor” <https://www.uhim.org/medya-islamofobiyi-korukluyor.html> (2.10.2017).

• Dijital oyunlarda "İslamofobi" tehlikesi - infografik - Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/dijital-oyunlarda-islamofobi-tehlikesi/660381>. (5.10.2017).

• Gençlik ve Spor Bakanlığı, <http://aa.com.tr/tr/turkiye/dijital-oyunlarda-islamofobi-tehlikesi/660381>. (5.10.2017).

• Küçükcan, T. (2009). Avrupa İslamofobiye teslim mi?, Ankara, SETA Vakfı Yayınları, 2009. <https://www.setav.org/avrupa-islamofobiye-teslim-mi/> (3.10.2017).

• By Lawrence Pollard Satanic Verses' polarising untruths. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/7889974.stm> (3.10.2017).

• Slow Zizek, *In the wake of Paris Attacks The left Must Embrace Its Radical Western Roots*, <http://inthesetimes.com/article/18605/breaking-the-taboos-in-the-wake-of-paris-attacks-the-left-must-embrace-its>. (2.10.2017).

• Trust, Runnymede, *The New Muslims London*, 2013, s.6. [https://www.runnymedetrust.org/.../Runnymede\\_The\\_New\\_](https://www.runnymedetrust.org/.../Runnymede_The_New_) (6.10.2017).

• Vinocur, J, ve Bilefsky D. (2006), “Dane Sees Greed and Politics in the crisis”, *Newyork Times*, 10.02.2006. <http://www.nytimes.com/2006/02/10/world/europe/dane-sees-greed-and-politics-in-the-crisis.html>. (3.10.2017).

• 05 Kasım 2017, Pazar 22:18. <http://www.posta.com.tr/abd-de-kiliseye-saldiri-cok-sayida-olu-ve-yarali-var-haberi-1349257>. (6.11.2017)

• <http://edition.cnn.com/2017/11/05/politics/trump-texas-shooting-act-evil/index.html>.

